

ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ¹

ธิกานต์ ศรีนารา²

(วันที่รับ: 18 ก.ค. 2567; วันที่แก้ไขเสร็จ: 3 ก.พ. 2568; วันที่ตอบรับ: 4 ก.พ. 2568)

บทคัดย่อ

กลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการบุกเบิกและพัฒนาแนวการศึกษาที่เรียกว่า “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” ขึ้นมาทศวรรษ 1950 และต่อมานงานเขียนของพวกเขาได้กลายเป็นต้นแบบและแรงบันดาลใจให้แก่การศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างในพื้นที่และยุคสมัยอื่น ๆ ทั่วโลก บทความชิ้นนี้พยายามที่จะศึกษาแนวคิดและวิธีการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษเหล่านี้ผ่านการศึกษางานเขียนของนักประวัติศาสตร์ 5 คนซึ่งมีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกันมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงทศวรรษ 1980 ได้แก่ จอร์จ รูต, ร็อดนีย์ ฮิลตัน, คริสโตเฟอร์ ฮิลล์, เอริก ฮอบส์บอว์ม และอี.พี. ทัมป์สัน จากการศึกษาพบว่า แตกต่างจากการศึกษาประวัติศาสตร์อังกฤษที่มีมาก่อนหน้าพวกเขาที่มักจะทำให้ความสำคัญอยู่แต่กับการกระทำต่าง ๆ ของมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ชนชั้นนำ หรือไม่กี่ชนชั้นปกครองเป็นหลัก นักประวัติศาสตร์ทั้ง 5 คนนี้มีจุดสนใจร่วมกันในแง่ที่พวกเขาพยายามที่จะหลุดพ้นออกไปแนวทางการศึกษาแบบดังกล่าว แล้วหันไปให้ความสนใจเกี่ยวกับประสบการณ์ ความคิด และการต่อสู้ของคนธรรมดาสามัญในประวัติศาสตร์แทน แม้ว่าพวกเขาจะมีจุดสนใจร่วมกันดังกล่าว แต่พวกเขาแต่ละคนก็มีจุดสนใจในการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกันออกไป นั่นคือ รูตศึกษาการต่อสู้ของสามัญชนทั้งในยุคก่อนและยุคแรกเริ่มของการปฏิวัติอุตสาหกรรมอังกฤษและการปฏิวัติฝรั่งเศส, ฮิลตันศึกษาประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชาวนาและการต่อสู้ระหว่างขุนนางเจ้าที่ดินกับชาวนาในประวัติศาสตร์อังกฤษยุคกลาง, ฮิลล์ศึกษาความคิดของขบวนการราดิกัลสามัญชนกลุ่มต่าง ๆ ในการปฏิวัติอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 17, ฮอบส์บอว์มศึกษาการต่อสู้ของชนชั้นแรงงานในยุคแรกเริ่มและการเผชิญหน้ากับการขยายตัวของทุนนิยมของขบวนการทางสังคมสมัยใหม่ใน “รูปแบบโบราณ” ของผู้คนทั้งในเมืองและชนบทในยุคก่อนทุนนิยม ขณะที่ทัมป์สันศึกษา “การก่อตัว” และการปรากฏขึ้นของจิตสำนึกของชนชั้นแรงงานอังกฤษในช่วงระหว่างปลายศตวรรษที่ 18 จนถึงต้นศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ การศึกษายังค้นพบว่า แม้งานเขียนของพวกเขาจะมีอิทธิพลทางความคิดและก่อให้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างในพื้นที่และช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ทั่วโลกก็ตาม แต่พวกมันก็ยังมีจุดอ่อนข้อบกพร่องและถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายแห่งหลายมุมโดยนักประวัติศาสตร์รุ่นหลัง

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง; นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ; กลุ่มนักประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์

¹ บทความชิ้นนี้ปรับปรุงแก้ไขมาจากโครงการวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ” โดยได้รับทุนสนับสนุนการทำงานวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2566

² รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อีเมล: Srinara2519@gmail.com

The British Marxist Historians's History from Below

Thikan Srinara³

(Received: July 18, 2024; Revised: February 3, 2025; Accepted: February 4, 2025)

Abstract

The British Marxist historians group played a key role in pioneering and developing the study of “history from below” in the 1950s, and their writings have since become models and inspirations for studying history from below in other areas and eras around the world. This article attempts to examine the historical concepts and methods of these British Marxist historians through the study of the writings of five historians who shared a long time of historical experience from World War II until the 1980s, including George Rude, Rodney Hilton, Christopher Hill, Eric Hobsbawm, and E.P. Thompson. The study found that this is different from studies of English history that preceded them, which tended to focus mainly on the actions of great men, elites, and the ruling class. These five historians share a common focus in their attempts to escape this kind of scholarship. Instead, they focus on the experiences, thoughts, and struggles of ordinary people throughout history. Even though they have such common points of interest, they each have their unique educational focus, for example, Rude studies the struggles of ordinary people before and during the early days of the English Industrial Revolution and the French Revolution, Hilton examines the historical experiences of peasants and the struggles between landlords and peasants in medieval England, Hill examines the ideas of various radical plebeian movements in the English Revolution of the 17th century, Hobsbawm studies the struggles of the early working class and the modern social movement’s confrontation with the expansion of capitalism in “ancient forms” of people in both cities and countryside in the pre-capitalist, and Thompson studies the formation and emergence of British working class consciousness between the late 18th and early 19th centuries. In addition, Although, their writings have influenced and influenced the study of history from below in other historical periods and regions around the world, they have had their shortcomings and have been criticized in many ways by later generations of historians.

Keywords: History from below; British Marxist historians; Communist Party Historians Group

---

³ Assoc. Prof. Dr., History Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

E-mail: Srinara2519@gmail.com

บทนำ

นับตั้งแต่ยุคคลาสสิกเป็นต้นมา ประวัติศาสตร์มักจะถูกถือว่าเป็นงานเขียนที่กล่าวถึงการกระทำต่าง ๆ ของมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ต่อมาเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 19 แม้ว่าความสนใจที่มีต่อประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมในมุมมองที่กว้างกว่าจะถูกพัฒนาขึ้นมาก็ตาม หากแต่หัวข้อและประเด็นศึกษาหลักของประวัติศาสตร์ก็ยังคงเกี่ยวข้องอยู่แต่กับการเมืองของชนชั้นนำ (Sharpe, 1993, p. 25) "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" (history from below) เป็นแนวพินิจทางประวัติศาสตร์ชนิดใหม่ที่อยู่ตรงกันข้ามกับ "ประวัติศาสตร์จากเบื้องบน" (History from above) ซึ่งหมายถึงการเขียนประวัติศาสตร์จากมุมมองของชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง เพราะประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างพยายามที่จะเขียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคนธรรมดาสามัญโดยให้ความสำคัญกับการกระทำและความคิดต่าง ๆ ของพวกเขาที่เคยถูกละเลยโดยนักประวัติศาสตร์ในรุ่นก่อนหน้า สำหรับประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างแล้ว ชาวนาและชนชั้นแรงงาน, ผู้หญิงและชนกลุ่มน้อย, "ใบหน้าต่าง ๆ ในฝูงชน"⁴ และผู้คนที่หายสาบสูญไปในอดีต คือจุดศูนย์กลางของความสนใจ ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างพยายามทำให้การเขียนประวัติศาสตร์มีฐานที่กว้างขวางขึ้น พยายามมองเข้าไปในชีวิตของคนและกลุ่มคนที่ถูกผลักไสให้ไปอยู่ชายขอบ พยายามสำรวจหาหลักฐานใหม่และตีความหลักฐานเก่าด้วยมุมมองใหม่ (Unit 24 History from below, 2018) และพยายามที่จะหลุดพ้นออกจากการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ให้ความสนใจแต่เฉพาะชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง แล้วหันไปให้ความสนใจกับชีวิต กิจกรรม และประสบการณ์ของสามัญชนคนธรรมดาแทน มุมมองทางประวัติศาสตร์ชนิดนี้จะพินิจพิเคราะห์อย่างเข้มงวดจริงจังเกี่ยวกับประสบการณ์ การกระทำ และการต่อสู้ทางประวัติศาสตร์ของ "ชนชั้นล่าง" พยายามที่จะเปิดเผยอดีตที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นล่าง แต่ไม่เคยได้ถูกเขียนโดยพวกเขาเลย (Kaye, 1984, p. 223)

ในแง่ของคำศัพท์นั้น ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างปรากฏอยู่ในคำศัพท์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น "ประวัติศาสตร์คนรากหญ้า" (grassroots history), "ประวัติศาสตร์ที่มองจากข้างล่างหรือประวัติศาสตร์สามัญชน", "ประวัติศาสตร์ของประชาชน" (people's history) (Hobsbawm, 1988, p. 13.) ไปจนถึง "ประวัติศาสตร์จากล่างสู่บน" (history from the bottom up) (Kaye, 1984) นักประวัติศาสตร์คนแรกที่ประดิษฐ์คำว่า "history from below" ขึ้นมาคือนักประวัติศาสตร์ฝ่ายซ้ายชาวฝรั่งเศสที่ชื่อ จอร์จ เลอเฟฟวร์ (Georges Lefebvre) ดังที่ปรากฏอยู่ในคำกล่าวของเขาที่ว่า "histoire vue d'en bas et non d'en haut" (ประวัติศาสตร์ที่มองจากข้างล่างและไม่ใช่จากข้างบน) ใน *The Great Fear of 1789* ของเขาที่พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1932 (Courrier & Magalhães de Oliveira (eds). 2022, pp. 3-4) ขณะที่ใน ค.ศ. 1938 เอ. แอล. มอร์ตัน (A. L. Morton) ก็ตั้งชื่อหนังสือของเขาว่า *A People's History of England* (Morton, 1976) จนกระทั่งเมื่อ อี.พี. ธอมป์สัน (E.P. Thompson) ตีพิมพ์บทความเรื่อง "history from below" ใน

⁴ คำ ๆ นี้แปลมาจากคำว่า "Faces in the Crowd" ของ จอร์จ รูด (George Rude) ซึ่งเป็นข้อเสนอที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เขาเสนอไว้โดยละเอียดในหนังสือ *The Crowd In History* (1964) ซึ่งจะอภิปรายโดยละเอียดข้างล่าง

The Times Literary Supplement ใน ค.ศ. 1966 นับจากนั้นเป็นต้นมา ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างก็ได้กลายเป็นคำศัพท์ที่ถูกใช้ร่วมกันอย่างกว้างขวางโดยนักประวัติศาสตร์ เช่น เมื่อมีการตีพิมพ์ *The Debate on the English Revolution* ของ อาร์.ซี. ริชาร์ดสัน (R.C. Richardson) ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยสงครามกลางเมืองอังกฤษและผลสะท้อนของเหตุการณ์นี้ออกมาใน ค.ศ. 1977 เขาก็ตั้งชื่อบทหนึ่งของหนังสือว่า “The Twentieth Century: ‘History from Below’” (Sharpe, 1993, p. 25) และใน ค.ศ. 1985 เมื่อมีการตีพิมพ์หนังสือรวมบทความเพื่อเป็นเกียรติแก่ จอร์จ รูด (George Rude) ซึ่งถือว่าเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างที่สำคัญมากอีกคนหนึ่งนั้น หนังสือเล่มนี้ก็ถูกตั้งชื่อว่า *History from Below* (Krantz [Ed], 1988) เป็นต้น

ขณะที่ในทางปฏิบัตินั้น ริชาร์ดสันเสนอว่า ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง “มีเทือกเถาเหล่ากอที่ค่อนข้างซับซ้อน เป็นหนี้บุญคุณบางประการจากลัทธิพ่อปกครองลูกแบบแฟเบียนของเว็บส์และแฮมมอนด์ (the Fabian paternalism of Webbs and Hammonds) และนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส เช่น เลอแฟฟวร์, โซบูล (Soboul) และสำนักอ็อลนาลส์ (Annales school) ก็ได้สร้างคุณูปการที่สำคัญไว้ด้วย” (Richardson, 1998, p. 185) เช่นเดียวกัน ฮาร์วี เจ. เคย์ (Harvey J. Kaye) ก็เสนอว่าคณกรุ่มแรกๆ ที่มีบทบาทสำคัญในสถาปนา “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” ขึ้นมาคือนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสที่ยิ่งใหญ่อย่าง จอร์จ เลอแฟฟวร์ และอัลเบิร์ต โซบูล (Albert Soboul) โดยพวกเขาทำเช่นนั้นผ่านการเขียนงานวิชาการเกี่ยวกับการปฏิวัติฝรั่งเศส เลอแฟฟวร์เขียน *The Great Fear of 1789* ขณะที่โซบูลเขียน *The French Revolution, 1787-1789* (พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1975) นอกจากนี้ เลอแฟฟวร์ยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษบางคนด้วย ดังจะเห็นได้ในวิธีการศึกษา “ฝูงชนที่ปฏิวัติ” (revolutionary crowd) ของ จอร์จ รูด ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างที่สำคัญอีกคน (Kaye, 1984, pp. 226-227; Rude, 1959, pp. 5-6) ขณะที่ในปลายทศวรรษ 1980 เरिक ฮอบส์บอว์ม (Eric Hobsbawm) ก็กล่าวคล้ายกันว่า จอร์จ เลอแฟฟวร์ คือนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสที่มีบทบาทสำคัญในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างมากที่สุดและ *The Great Fear of 1789* ที่พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1932 และแม้ว่าจะถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษในอีก 40 ปีให้หลัง หากแต่ก็ยังคงมีความทันสมัยอยู่ ดังที่ฮอบส์บอว์มกล่าวว่า “โดยทั่วไปแล้วขนบในการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ของชาวฝรั่งเศส (ไม่ว่าจะเป็น มาร์ค บล็อก [Marc Bloch] หรือ จอร์จ เลอแฟฟวร์) นั้น พวกเขาไม่ได้จุ่มแช่ตัวเองอยู่ในประวัติศาสตร์ของชนชั้นปกครองฝรั่งเศส หากแต่จุ่มแช่ตัวเองอยู่ในประวัติศาสตร์ของประชาชนฝรั่งเศส ซึ่งขนบเช่นนี้คือสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาสาระสำคัญและวิธีวิทยาของประวัติศาสตร์ของคอนราทฮูร์ทซ์ขึ้นมา” (Hobsbawm, 1988, p. 15)

แม้ว่าประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างจะถูกริเริ่มขึ้นโดยนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสก็ตาม แต่กลุ่มคนที่ทำให้ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นอย่างก้าวกระโดดคือนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ ดังที่ริชาร์ดสันกล่าวว่า แม้ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างจะ “มีเทือกเถาเหล่ากอที่ค่อนข้างซับซ้อน” ก็ตาม แต่นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ชั้นนำในอังกฤษอย่าง ร็อดนีย์ ฮิลตัน (Rodney Hilton), คริสโตเฟอร์ ฮิลล์ (Christopher Hill), ฮอบส์บอว์ม, จอห์น ซาวิลล์ (John Saville) และธอมป์สัน คือกลุ่มคนที่มี

ความกระตือรือร้นมากเป็นพิเศษในการพัฒนามุมมองทางประวัติศาสตร์ชนิดนี้ขึ้นมา และงานเขียนหลายชิ้นของพวกเขาซึ่งรวมถึง *The Making of the English Working Class* (ค.ศ. 1963) ของธอมป์สันด้วยก็ได้สถาปนาตัวของพวกมันขึ้นมาจนกลายเป็นงานเขียนคลาสสิกแล้ว (Richardson, 1998, p. 185) หรือดังที่จิม ชาร์ป (Jim Sharpe) เสนอว่า นับตั้งแต่บทความเรื่อง “history from below” ของธอมป์สันตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1966 “แนวคิดที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างก็ได้กลายเป็นคำที่ใช้ร่วมกันของนักประวัติศาสตร์” (Sharpe, 1993, p. 25) และอันที่จริงแล้ว “แนวคิดที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างนั้นถูกพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างสำคัญโดยการเขียนงานว่าด้วยประวัติศาสตร์แรงงานของเหล่านักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ” (Sharpe, 1993, p. 28-29) หรือดังที่ฮอบส์บอว์มกล่าวว่า “ความก้าวหน้าที่แท้จริงของประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างเริ่มต้นขึ้นอย่างแท้จริงในช่วงกลางทศวรรษ 1950 ซึ่งเป็นเวลาที่ลัทธิมาร์กซสามารถที่จะสร้างคุณูปการให้การเขียนประวัติศาสตร์แบบนี้ได้อย่างเต็มที่” (Hobsbawm, 1988, p. 15) หรือดังที่ ราฟาเอล ซามูเอล (Raphael Samuel) เสนอว่า ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างนั้นเป็นอีกรูปแบบหนึ่งหรือเป็นอีกชื่อหนึ่งของ “ประวัติศาสตร์ของประชาชน” (People’s history) ซึ่งในอังกฤษนั้นถูกพัฒนาขึ้นโดยกลุ่มนักประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงปลายทศวรรษ 1940 และ 1950 นักประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญของกลุ่มนี้คือ ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม และธอมป์สัน (Samuel, 1981, p. xv-xxx)

จะเห็นได้ว่าฐานะและบทบาทอันสำคัญยิ่งของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษในการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างนั้นถือเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป ดังจะเห็นว่าแม้แต่ตัวของธอมป์สันเองก็ยังยอมรับว่าฮอบส์บอว์มกับรูตคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างในอังกฤษ (Thompson, 2001, pp. 481-489) เช่นเดียวกับ เฟรเดอริก แครนซ์ (Frederick Krantz) ก็เสนอว่ารูตเป็นนักประวัติศาสตร์อีกผู้หนึ่งที่สร้างคุณูปการให้การเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างอย่างมาก (Krantz [Ed], 1988, pp. 3-9) ขณะที่ ฮาร์วี เจ. เคย์ เสนอว่านักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษคนสำคัญอย่าง ฮิลตัน, ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม, ธอมป์สัน, รูต, วิกเตอร์ เคียร์นัน (Victor Kiernan), ราฟาเอล ซามูเอล, มอริซ ดอบบ์ (Maurice Dobb), ดอนา ทอร์ (Dona Torr) และ เอ.แอล. มอร์ตัน ได้ร่วมกันสร้างคุณูปการที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนามุมมองทางประวัติศาสตร์ที่เรียกกันว่า “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” หรือ “ประวัติศาสตร์จากล่างสู่บน” (history from the bottom up) ขึ้นมา (Kaye, 1984, pp. 5-6) และสิ่งที่เป็นมรดกตกทอดที่สำคัญประการหนึ่งของพวกเขาก็คือความสนใจใน “ประวัติศาสตร์ของประชาชน” (people’s history) ที่นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดที่ว่าด้วย “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” ขึ้นมาภายใต้ความต้องการที่จะกอบกู้ฟื้นคืนหรือนำเรื่องราวประสบการณ์รวมทั้งบทบาทการเป็นผู้กระทำของชนชั้นล่าง เช่น ชาวนา ช่างฝีมือ และคนงาน กลับเข้ามาอยู่ในคำอธิบายทางประวัติศาสตร์อีกครั้ง (Kaye, 1991, p. 58-61)

แม้ว่ากลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษจะมีคุณูปการต่อการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างอย่างมาก อีกทั้ง ในโลกภาษาอังกฤษนั้นก็ยังมีนักวิชาการเขียนถึงบทบาทและเนื้อหาความคิดของพวกเขาออกมาเป็นจำนวนมากแล้วก็ตาม (Kaye, 1984; Kaye, 1991, pp. 58-61; Kaye & McClelland (eds, 1990; Himmelfarb, 2004, pp. 88-249; Iggers, 2005; Richardson, 1998, pp. 184-202; Sharpe, 1993,

pp. 24-41; Hobsbawm, 1988, pp. 13-27; Samuel, 2016; Thompson, 2001, pp. 481-489) แต่เรื่องราวของพวกเขาในโลกภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานเขียนที่เกี่ยวกับชนบในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขานั้น กลับมีอยู่เพียงน้อยนิดอย่างน่าประหลาดใจ และท่ามกลางงานเขียนที่มีอยู่เพียงน้อยนิดนี้ ก็ดูเหมือนว่าบทความที่ดีที่สุดจะมีเพียงบทความของ นันทวัฒน์ ฉัตรอุทัย เรื่อง "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง คือประวัติศาสตร์ประชาชน: เรื่องเล่าจากชายใหม่อังกฤษ 'เมื่อประชาชน' เข้าแทนที่ 'ชนชั้น'" ชินเดียวเท่านั้น (Chatuthai, 2016) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในหมู่นักวิชาการไทยยังคงมีช่องว่างทางองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษา "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" ที่ควรจะต้องถูกเติมเต็มเข้าไปอีกอยู่ค่อนข้างมาก บทความชิ้นนี้ต้องการที่จะเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ดังกล่าวด้วยการให้คำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษใน 4 ประเด็น คือ (1) ความเป็นมาของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ (2) ชนบในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขา (3) อิทธิพลทางความคิดว่าด้วยประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขาคือการศึกษาในที่อื่น ๆ และ (4) บทวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและระเบียบวิธีในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษทั้งโยภาพรวมและลักษณะเด่นของพวกเขาค่ะ
2. เพื่อศึกษาคุณภาพของการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ
3. เพื่อศึกษาจุดอ่อนและข้อวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการรุ่นหลังที่มีต่อการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ

วิธีการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรอง รวบรวม นำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อขยายกรอบความรู้ที่มีอยู่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ให้กว้างขวางออกไป

ผลการวิจัย

เนื่องจากบทความวิจัยชิ้นนี้ ต้องการศึกษาและให้คำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษใน 4 ประเด็นดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้น เนื้อหาต่อไปนี้จะขออภิปรายผลการวิจัยไปทีละข้อ โดยเริ่มต้นจาก (1) ความเป็นมาของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ (2) ชนบในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขาค่ะ

- (3) อิทธิพลทางความคิดว่าด้วยประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขาต่อการศึกษาในที่อื่น ๆ และ
- (4) บทวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขา

จากกลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์ถึงนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ

กำเนิดและความเป็นมาของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษนั้นเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับ “กลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์” (the Communist Party's Historian Group) ที่รวมตัวกันขึ้นไม่นานหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง กล่าวได้ว่าในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1945-1968 นั้นเป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งของประวัติศาสตร์โลกเนื่องจากใน ค.ศ. 1945 สหภาพโซเวียตได้เริ่มมีอำนาจมั่นคงแข็งแกร่งมากขึ้นที่ชัดเจนก็คือการที่สหภาพโซเวียตเริ่มขยายอำนาจเข้าไปควบคุมยุโรปตะวันออกจนในที่สุดก็สามารถมีอำนาจเหนือยุโรปตะวันออกได้อย่างแท้จริงในช่วง ค.ศ. 1947-1948 ขณะที่ใน ค.ศ. 1968 ก็เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์โซเวียตได้เริ่มเกิดวิกฤติภายในขึ้นอย่างรุนแรง รวมทั้งความน่าเชื่อถือที่ค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ ของการมองโลกแบบมาร์กซิสต์ดั้งเดิมด้วย การรื้อถอนของสตาลินใน ค.ศ. 1953 และคำปราศรัยในที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตครั้งที่ 20 ของ นิกิต้า ครุสเชฟ (Nikita Khrushchev) ใน ค.ศ. 1956 ได้เผยให้เห็นถึงความล้มเหลวในการสร้างรัฐสังคมนิยมตามแนวทางของสตาลิน หากแต่กระบวนการลดทอนอิทธิพลและอำนาจของสตาลินเพื่อปฏิรูประบอบคอมมิวนิสต์ให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนก็ยังเป็นกระบวนการที่ไม่สมบูรณ์ เพราะในทศวรรษ 1950-1960 ได้เกิดการลุกฮือต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ของประชาชนขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในเยอรมันตะวันออกใน ค.ศ. 1953, ในโปแลนด์และฮังการีใน ค.ศ. 1956, การลุกฮือที่รุนแรงที่สุดในฮังการีในปีเดียวกัน และสุดท้ายก็คือการลุกฮือในเชกโกสโลวาเกียเมื่อ ค.ศ. 1968 ซึ่งไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อระบอบคอมมิวนิสต์เท่านั้น หากแต่ยังนำไปสู่การตั้งคำถามต่ออุดมการณ์มาร์กซิสต์ดั้งเดิมอย่างกว้างขวางด้วย นอกจากนี้ ผลสะท้อนของการลดทอนอิทธิพลและอำนาจของสตาลินก็ยังเกิดขึ้นในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในจีน เวียดนาม หรือแม้แต่ในแคว้นของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ญี่ปุ่น (Iggers & Wang, 2008, p. 266)

ขณะที่นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ในหลายประเทศมีการปรับตัวในทางความคิดและการศึกษาประวัติศาสตร์ไปต่าง ๆ นานา ความพยายามที่จะประกอบสร้างลัทธิมาร์กซ์ขึ้นมาใหม่ที่น่าจะเป็นสิ่งใหม่อย่างมาก มาจากกลุ่มนักประวัติศาสตร์อังกฤษรุ่นหนุ่มสาวที่เป็นสมาชิกของ “กลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์” อันได้แก่ ด็อบบ์, ทอร์, มอร์ตัน, ฮิลตัน, ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม, รั๊ด, โดโรธี ธอมป์สัน และธอมป์สัน ที่รวมตัวกันขึ้นไม่นานหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง และต่อมาพวกเขาก็ได้ร่วมมือกับนักประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช่มาร์กซิสต์อย่าง ลอว์เรนซ์ สโตน (Lawrence Stone) ก่อตั้งวารสารด้านประวัติศาสตร์สังคมของอังกฤษที่ชื่อ *Past and Present* ขึ้นใน ค.ศ. 1952 โดยมุ่งเน้นไปที่การถกเถียงอภิปรายกันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในยุคก่อนสมัยใหม่หรือต้นสมัยใหม่และการเปลี่ยนผ่านจากศักดินาไปสู่ทุนนิยม อย่างไรก็ตามภายหลังจาก นิกิต้า ครุสเชฟ กล่าวคำปราศรัยเปิดโปงการก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ของสตาลินในที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตครั้งที่ 20 และการปราบปรามการลุกฮือของประชาชนฮังการีโดยกองทัพโซเวียตอย่างรุนแรงใน ค.ศ. 1956 โดยที่พรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษไม่ต่อต้าน สมาชิกในกลุ่ม

นักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษเกือบทั้งหมดก็ได้แยกตัวออกจากพรรคและทำให้กลุ่มของพวกเขาเสลายตัวลงไปโดยปริยาย แต่ทว่าพวกเขาทั้งหมดก็ยังคงยึดมั่นในการตีความประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์อยู่ (Iggers & Wang, 2008, pp. 268-269)

ราฟาเอล ซามูเอล เสนอว่า จารีตในการเขียนประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์ในอังกฤษนั้นไม่ได้เพิ่งจะเกิดขึ้นในยุคสมัยของ “กลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์” หากแต่จารีตนี้มีมานานนับตั้งแต่ยุคสมัยของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) แล้ว ดังที่เขาได้อธิบายไว้ในบทความเรื่อง “The British Marxist Historians I” (Samuel, 1980, pp. 21-96) ซึ่งฮอบส์บอว์มมีความเห็นไปอีกแบบว่า จารีตในการเขียนประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์อังกฤษเพิ่งจะก่อตัวขึ้นในช่วงปี 1946-1956 นี้เองโดย “กลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์” นั่นคือมันเพิ่งจะก่อตัวขึ้นในช่วงเวลาที่ ด็อบบี้, ฮิลตัน, ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม, อดัมสัน รวมถึงบุคคลที่สำคัญอื่น ๆ อีกหลายคน เช่น เคียร์แนน, รั๊ด, มอร์ตัน, ซาวิลล์ และโดโรธี อดัมสัน เป็นสมาชิกที่ตื่นตัวอย่างมากของ “กลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์” ซึ่งเติบโตทางความคิดขึ้นมาจากการถกเถียงแลกเปลี่ยนกันในช่วงไม่กี่ปีภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อวางแผนที่จะจัดการประชุมสัมมนาว่าด้วยหนังสือของมอร์ตันเรื่อง *A People's History of England* (Hobsbawm, 1978, pp. 21-48)

ฮอบส์บอว์มเล่าว่าสำหรับสมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มนั้น พวกเขาถือว่าการทำงานร่วมกันในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเรื่องของ “มิตรภาพ” ด้วย เขาเล่าว่ามิตรภาพและความร่าเริงทางการเมือง ความกระตือรือร้นทางปัญญา และความเคร่งครัดมีวินัยในการทำงาน คือความทรงจำที่ดีที่สุดที่ยังหลงเหลืออยู่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็รวมถึงแง่มุมของความรู้สึกที่ว่าพวกเขาทั้งหมดมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วย ความเสมอภาคกันในที่นี้หมายความว่าพวกเขาทั้งหมดต่างก็ตระหนักว่าพวกเขาแต่ละคนต่างก็เป็นนักสำรวจดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาลที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนเหมือน ๆ กัน บางคนถึงขั้นจะถูกเกลียดชัง วิพากษ์วิจารณ์ หรือแม้แต่จะยอมรับการถูกวิพากษ์วิจารณ์ พวกเขามีการแบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์เพื่อทำงานกันอย่างหลวม ๆ โดยกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มมีศูนย์กลางอยู่ที่ลอนดอน ฮอบส์บอว์มเล่าว่าโดยผ่านการทำงานของสมาชิกแต่ละคน กลุ่มพยายามที่จะทำให้มุมมองและการวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่พวกเขากำลังพัฒนาขึ้นกลายเป็นที่นิยมในหมู่คนทั่วไป (Hobsbawm, 1978, pp. 25-26) นักประวัติศาสตร์ “รุ่นใหม่” ของกลุ่มมีความกังวลอย่างมากที่จะค้นคว้าและเขียนประวัติศาสตร์ขบวนการแรงงานอังกฤษขึ้นมา และไม่ต้องสงสัยเลยว่าความพยายามเช่นนี้เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขาต้องขัดแย้งกับพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ เนื่องจากในช่วงหลายปีนั้นหัวข้อศึกษาดังกล่าวถือเป็นอีกหนึ่งหัวข้อที่ทำได้ยากมากถ้าหากยังคงสัมพันธ์กับพรรคอยู่ ฮอบส์บอว์มเล่าว่ามีอยู่หลายครั้งที่การค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แรงงานของพวกเขาต้องพบกับปัญหาเพราะมันไปเกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ในเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค (Hobsbawm, 1978, pp. 28-30)

นอกเหนือจากการตีพิมพ์และการศึกษาค้นคว้าในระดับปัจเจกของสมาชิกกลุ่มแล้ว กลุ่มยังได้วางแผนและริเริ่มความพยายามที่จะทำวิจัยร่วมกันด้วย ที่สำคัญมาก ๆ ก็คือ ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1948-1949 สมาชิกหลายคนในกลุ่มได้เริ่มตีพิมพ์ชุดหนังสือประวัติศาสตร์ที่มีเนื้อหาครอบคลุมยุคสมัยของประวัติศาสตร์อังกฤษที่หลากหลายออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังที่จะทำให้งานเขียนและมุมมองทางประวัติศาสตร์ของ

พวกเขากลายเป็นที่นิยม ดังจะเห็นว่าภายใต้การทำหน้าที่บรรณาธิการและด้วยการกระตุ้นผลักดันของ ดอน่า ทอร์ ชุดหนังสือภายใต้ชื่อ “History in the Making” ซึ่งมีทั้งหมด 4 เล่ม ได้แก่ *The Good Old Cause 1640-1660* (ฮิลล์เป็นบรรณาธิการร่วมกับ Edmund Dell), *From Cobbett to the Chartists* (แม็กซ์ มอร์ริสเป็นบรรณาธิการ), *Labour’s Formative Years* (เจ.บี. เจฟฟรีย์ส [J. B. Jeffreys] เป็นบรรณาธิการ) และ *Labour’s Turning Point* (ฮอบส์บอว์มเป็นบรรณาธิการ) ก็ปรากฏออกมา (Kaye, 1984, p. 12) แต่ถึงกระนั้นก็มีโครงการพิมพ์หนังสือของกลุ่มอยู่ 2 โครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จ โครงการแรกคือ งานศึกษาที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์แรงงานแบบมาร์กซิสต์ ส่วนโครงการที่สองคือการเขียนประวัติศาสตร์ว่าด้วย พัฒนาการของทุนนิยมอังกฤษตามคำแนะนำของดอน่า ทอร์ออกมา โดยทั้งสองกรณีนี้มีการจัดประชุมเพื่อ ริเริ่มการทำงานหากแต่ก็ไม่มีโครงการพิมพ์หนังสือออกมา แต่กระนั้น โครงการเหล่านี้ก็ให้พื้นฐานสำคัญสำหรับการเขียนงานในอนาคตของพวกเขาแต่ละคน ขณะที่หนังสือรวมบทความที่จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ ดอน่า ทอร์ ที่ชื่อ *Democracy and the Labour Movement* ซึ่งมี จอห์น ซาวิลล์ (Saville [ed], 1954) เป็นบรรณาธิการและมี จอร์จ ทัมป์สัน (George Thompson), ดีอบบี้ และฮิลล์ เป็นผู้ช่วยนั้น ก็แสดงให้เห็นได้ เป็นอย่างดีถึงคุณภาพทางวิชาการและการหยิบเอาโครงการที่ยังไม่บรรลุผลในอดีตมาสานต่อของสมาชิกในกลุ่ม เช่น บทความเรื่อง “The Norman Yoke” ของฮิลล์ และ “The Labour Aristocracy in 19th Century Britain” ของฮอบส์บอว์ม เป็นต้น (Kaye, 1984, p. 12)

ฮอบส์บอว์มยอมรับว่าในการทำงานของพวกเขา นับตั้งแต่การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นมานั้น กลุ่มนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ต่างก็รู้สึกได้ถึงแรงกดดันและข้อจำกัดบางอย่างจากพรรค แต่เขาก็กล่าวว่า ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1946-1956 นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับพรรคเป็นไปอย่างราบรื่น ที่เป็นเช่นนี้ก็ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าในเวลานั้นนักประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นคอมมิวนิสต์กลุ่มหนึ่งที่ทั้งตื่นตัวและภักดี ต่อพรรค พวกเขามองว่าความเป็นมาร์กซิสต์ก็คือการเป็นสมาชิกพรรคและการวิพากษ์วิจารณ์มาร์กซิสต์ก็ เท่ากับเป็นการวิพากษ์วิจารณ์พรรค (Hobsbawm, 1978, p. 26) นอกจากนี้ ฮอบส์บอว์มยังยอมรับด้วยว่า บางครั้งงานเขียนของมาร์กซก็ถูกปฏิบัติในฐานะต้นแบบสำหรับการเอาไปประยุกต์ใช้มากกว่าจะเป็น สมมติฐานที่จะต้องถูกตรวจสอบความถูกต้อง แต่กระนั้น ฮอบส์บอว์มก็ยืนยันว่า “ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจาก การถกเถียงวิวาทะและกิจกรรมต่าง ๆ ของพวกเรา ก็ได้ช่วยขยายความเข้าใจของพวกเราที่มีต่อประวัติศาสตร์ ให้กว้างขึ้น แทนที่จะทำให้มันคับแคบลงหรือไม่ก็บิดเบือนมันไปเลย” ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าถึงแม้ว่าใน ขณะนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์แบบสตาลินจะยังมีอิทธิพลอยู่ก็ตาม หากแต่รูปโฉมของประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์ ก็หมกมุ่นครุ่นคิดอยู่กับปัญหาทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงและถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่เอาจริงเอาจัง นอกจากนี้ ฮอบส์บอว์มยังกล่าวด้วยว่า ในช่วงเวลานั้น “แนวนโยบายของพรรค” มีอิทธิพลน้อยมาก ต่อการศึกษาและเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษของพวกเขา อย่างน้อยที่สุดก็ประเมินจากการที่พวกเขาตระหนัก หรือรู้สึกถึงมันได้ในเวลานั้น (Hobsbawm, 1978, pp. 31-33)

ฮอบส์บอว์มได้ตั้งสมมติฐานว่าการที่นักประวัติศาสตร์เป็นกลุ่มคนที่ตื่นตัวกระตือรือร้นพอ ๆ กับการที่พวกเขาเป็นกลุ่มคนที่แสดงความคิดเห็นแตกต่างและต่อต้านคัดค้านก็เพราะว่าลัทธิสตาลินนั้นเป็น

หัวข้อสำคัญและนำไปสู่คำถามที่สำคัญอันหนึ่งของประวัติศาสตร์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นคำถามที่ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างจริง ๆ และทำไมมันจึงถูกปกปิดซ่อนเร้นเอาไว้ เป็นต้น และเนื่องจากการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เป็นหัวใจสำคัญของการเมืองของนักลัทธิมาร์กซ์ที่พวกเขาจำเป็นต้องขับเคลื่อนไปสู่การลงมือกระทำการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาที่เริ่มจะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นแล้วว่ากลุ่มผู้นำพรรคกำลังปฏิเสธความสำคัญและความจำเป็นของการคิดวิเคราะห์ในแนวทางนี้ ในตอนท้ายของบทความ ฮอบส์บอว์มได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจเอาไว้ว่าในช่วงระหว่างปี 1956-1957 นั้น สมาชิกบางส่วนของกลุ่มนักประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์ยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่ในพรรค แม้ว่านักประวัติศาสตร์จำนวนมากจะแยกตัวออกจากพรรคไปแล้วก็ตาม ฮอบส์บอว์มเชื่อว่าความสำเร็จที่สำคัญยิ่งของกลุ่มนักประวัติศาสตร์พรรคคือการสร้างคุณูปการให้กับการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง ประวัติศาสตร์แรงงาน และประวัติศาสตร์การปฏิวัติอังกฤษ (Hobsbawm, 1978, pp. 39-42)

ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า “นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ” นั้นมีนักวิชาการรุ่นเก่าและมีความสำคัญอย่างมากอีกสามคนรวมอยู่ด้วย นั่นคือ ด็อบบ์, มอร์ตัน และทอร์ และงานเขียนของพวกเขาทั้งสามคนก็มีอิทธิพลอย่างสำคัญทั้งต่อการก่อตัวของกลุ่มนักประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์ในยุคแรกเริ่มด้วย ข้อเสนอสำคัญใน *Studies in the Development of Capitalism* (1946) ของด็อบบ์นั้นก่อให้เกิดวิวาทะว่าด้วยการเปลี่ยนผ่านจากศักดินาไปสู่ทุนนิยมตามมาอีกอย่างกว้างขวางและยาวนาน และถูกพัฒนาสานต่อโดยนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษรุ่นหลังในลักษณะต่าง ๆ (Dobb, 1963, pp. 18-19) ขณะที่ *A People's History of England* (1938) ของมอร์ตันก็ได้ก่อให้เกิดการปะทะกันเปลี่ยนแปลงกันขึ้นในหมู่นักประวัติศาสตร์ของพรรคในช่วงไม่กี่ปีภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อวางแผนที่จะจัดการประชุมสัมมนาถกเถียงแลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตัวขึ้นมาของ “กลุ่มนักประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์” (Hobsbawm, 1978, pp. 21-48) ส่วน ดอน่า ทอร์ ได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลที่มี “อิทธิพลอย่างสูงยิ่ง” (Hobsbawm, 1978, p. 46) ต่อการก่อร่างสร้างตัวของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษรุ่นแรกขึ้นมา งานเขียนชิ้นสำคัญของทอร์ที่พิมพ์ออกมาในปีที่เธอเสียชีวิตพอดีก็คือ *Tom Mann and His Times* (1957) ซึ่งไม่เพียงพยายามนำเสนอชีวิตและยุคสมัยของนักเคลื่อนไหวและนักสังคมนิยมราдикаลที่เป็นชนชั้นแรงงานของขบวนการแรงงานเท่านั้น หากแต่ทอร์ยังพยายามที่จะเชื่อมโยงการต่อสู้ในยุคสมัยของทอมแมนในปี 1856-1941 เข้ากับประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อสิทธิประชาธิปไตยในอังกฤษที่ดำเนินมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 ด้วย นอกจากนี้ ทอร์ก็ยังมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษรุ่นใหม่ในการพัฒนา “ประวัติศาสตร์ของประชาชน” ให้กลายเป็น “ประวัติศาสตร์จากล่างสู่บน” ด้วย (Kaye, 1984, pp. 13-14)

นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษรุ่นถัดจาก ด็อบบ์, มอร์ตัน และทอร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างให้มีความก้าวหน้ามากขึ้นก็คือ ฮิลตัน, ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม, ธอมป์สัน, เคียร์แนน, ฐิต, ซาวิลล์ และโคโรธี ธอมป์สัน โดยในช่วงนับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา

ผลจากการที่พวกเขาได้รับประสบการณ์และแรงบันดาลใจจากคนรุ่นแรก นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษรุ่นเยาว์เหล่านี้ได้ผลิตงานเขียนชิ้นสำคัญ ๆ ของพวกเขาออกมาเป็นจำนวนมาก พวกเขามีการแบ่งพื้นที่ศึกษาทางประวัติศาสตร์กันดังนี้ ฮิลตันศึกษาเกี่ยวกับขบวนการและประวัติศาสตร์ยุคกลาง, ฮิลล์ศึกษาศตวรรษที่ 16 และ 17 และศึกษาการปฏิวัติอังกฤษ, รูต ฮอบส์บอว์ม และธอมป์สันศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและการเคลื่อนไหวของประชาชนในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19, ซาวิลล์และโดโรที ธอมป์สันศึกษาเกี่ยวกับแรงงานและขบวนการกบฏประชาชน (Chartism) ในศตวรรษที่ 19 ขณะที่เคียร์แนนและฮอบส์บอว์มศึกษาประวัติศาสตร์ยุโรปและลัทธิจักรวรรดินิยม (Kaye, 1991, pp. 58-61) อย่างไรก็ตามในการกล่าวถึงลักษณะเฉพาะในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษแต่ละคนข้างล่างนี้ จะหยิบยกเอาเฉพาะงานเขียนของรูต, ฮิลตัน, ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม และธอมป์สัน ขึ้นมาเป็นตัวอย่างเท่านั้น เนื่องจากงานเขียนของพวกเขาทั้ง 5 มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ อีกทั้งยังอิทธิพลต่อความคิดและการเขียนงานของนักประวัติศาสตร์รุ่นหลังมากกว่าคนอื่น ๆ ที่เหลือ

จอร์จ รูต (8 กุมภาพันธ์ 1910 - 8 มกราคม 1993) (Kaye, 1993) เป็นอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทและคุณูปการสำคัญอย่างมากจนได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในผู้ที่บุกเบิกการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างขึ้นมาในอังกฤษ (Thompson, 2001, pp. 481-489) เกือบตลอดชีวิตของเขา รูตได้อุทิศพลังงานมากมายให้การรื้อฟื้นพื้นดินและทำความเข้าใจชีวิตและการกระทำของสามัญชนซึ่งเขาถือว่าเป็นวัตถุ癖หรือแก่นแท้ของประวัติศาสตร์ (Krantz [Ed], 1988, p. 3) เพียงแต่รูตนั้นแตกต่างจากนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษคนอื่น ๆ ตรงที่งานเขียนส่วนใหญ่ของเขานั้นเป็นงานเขียนที่ศึกษาฝูงชนในการปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นหลักนับตั้งแต่วันที่เขาเรียนจบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยลอนดอนในปี 1950 โดยทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “The Parisian Wage-Earning Population and the Insurrectionary Movements of 1789-91” ที่มีอัลเฟรด ค็อบแบน (Alfred Cobban) เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มาจนถึงการพิมพ์หนังสือที่สร้างชื่อให้แก่เขาอย่าง *The Crowd in the French Revolution* (1959), *Wilkes and Liberty* (1962), *The Crowd in History* (1964), *Captain Swing* (1969, เขียนร่วมกับฮอบส์บอว์ม) (Kaye, 1993) งานเขียนทั้งหมดของเขาล้วนแต่อุทิศให้กับการศึกษาสามัญชนคนธรรมดาที่ประกอบไปด้วยช่างฝีมือและผู้ใช้แรงงานทั้งในเมืองและในชนบทในยุคก่อนอุตสาหกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมผ่านรูปแบบที่มีอยู่อย่างหลากหลายของ “การแสดงพลังของประชาชน” ในการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการปฏิวัติฝรั่งเศสอันเป็นเหตุการณ์ที่ก่อรูปความเป็นสมัยใหม่ขึ้นมาทั้งสิ้น (Krantz [Ed], 1988, pp. 3-4) รูตให้ความสนใจเป็นการเฉพาะต่อการกบฏและอาชญากรรมต่าง ๆ เนื่องจากเขามองว่ามันเป็นสิ่งที่จะเผยให้เห็นแง่มุมทางจิตวิทยาของการประท้วง, โครงสร้างของฝูงชน, เป้าหมายและจุดประสงค์ของพวกเขา, แบบแผนพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาของพวกเขา และเหนืออื่นใดทั้งหมด รูตเป็นนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ที่เข้าไปค้นคว้าและอ่านเอกสารในหอบจดหมายเหตุของรัฐและเอกสารของตำรวจ ขณะที่นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์หลายคนไม่ทำเช่นนั้น ซึ่งทำให้เขาให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์อย่างมาก และทำให้เขาไม่ใช่ นักประวัติศาสตร์ที่มีความคิดคับแคบ ถึงแม้ว่าเขาจะให้ความสำคัญกับการศึกษาทฤษฎีมาร์กซิสต์ด้วยก็ตาม (Richards, 2017)

รู้ดีได้รับอิทธิพลจาก จอร์จ เลอแฟฟวร์ ผู้ที่เป็นทั้งเพื่อนและครูของเขาที่ศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของชาวนา, ผู้คนที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิวัติฝรั่งเศส รวมทั้งชาวลือและความหวาดวิตกของผู้คนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *The Great Fear of 1789* รู้ดีได้ทำการบุกเบิกแนวพินิจใหม่ในการศึกษาการเคลื่อนไหวของประชาชนอังกฤษและฝรั่งเศสในยุคก่อนอุตสาหกรรมขึ้นมา นอกจากนี้ ผลจากการที่เขาทำงานอยู่ภายในกรอบคิดแบบมาร์กซิสต์ที่มีลักษณะ “เปิดกว้าง” มันได้ทำให้ในด้านหนึ่งเขาก็ทำทนายต่องานเขียนที่ผลิตขึ้นจากความคิดที่มีลักษณะเข้าข้างและเห็นอกเห็นใจประชาชน แต่ไม่วิพากษ์วิจารณ์ (เช่น งานเขียนของ จูลส์ มิเชเลต์ [Jules Michelet]) ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งเขาก็ทำทนายต่องานเขียนที่ถูกผลิตขึ้นมาจากความคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประชาชนอย่างรุนแรง (เช่น งานเขียนของ เอ็ดมันด์ เบิร์ก [Edmund Burke] กับ ฮิปโปไลต์ เทน [Hippolyte Taine]) และในอีกด้านหนึ่ง รู้ดีก็ปฏิเสธการมองฝูงชนในการปฏิวัติแบบโรแมนติก (เช่น งานเขียนของ โทมัส คาร์ไลล์ [Thomas Carlyle]) ด้วย (Rudé, 1959, pp. 1-5) แทนที่จะทำเช่นนั้น รู้ดีพยายามที่จะทำความเข้าใจการแสดงพลังของฝูงชนที่มักจะประกอบด้วยช่างฝีมือ คนดูแลร้านค้าขนาดเล็ก ผู้ใช้แรงงาน ช่างหรือคนงาน และชาวนา ในฐานะที่เป็นการกระทำทางประวัติศาสตร์ที่มีความหมายสำคัญที่สามารถเข้าใจได้ผ่านการทำงานวิจัยที่สร้างสรรค์และเข้มงวดพิถีพิถัน ไม่ใช่ในฐานะ “สิ่งนามธรรมไร้รูปร่างและการแสดงออกซึ่งความดีหรือความชั่วของบุคคล” เท่านั้น งานเขียนของรู้ดีเริ่มต้นขึ้นจากความสนใจเป็นการส่วนตัวของเขาที่มีต่อชนกรรมดาสาสามัญซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในฐานะนักลัทธิมาร์กซของเขา นอกจากนี้ มันยังสะท้อนให้เห็นความเปิดกว้างของเขาที่มีให้กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาใหม่ ๆ และวิธีการศึกษาเชิงปริมาณซึ่งเป็นการแนวการวิเคราะห์ที่นักลัทธิมาร์กซส่วนใหญ่ไม่เคยใช้มาก่อนด้วย โดยรู้ดีสามารถนำเอาแนวการวิเคราะห์เหล่านี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการทำวิจัยที่ใหม่และรอบคอบระมัดระวังผนวกกับการใช้หลักฐานที่ถูกละเอียดและไม่เคยมีใครหยิบใช้มาก่อน เช่น บันทึกของตำรวจ บันทึกเกี่ยวกับการพิจารณาคดี บันทึกเกี่ยวกับอาชญากรรม และบันทึกเกี่ยวกับสถิติจำนวนประชากร เป็นต้น เทคนิคใหม่และหลักฐานใหม่ถูกนำไปใช้ศึกษาการกระทำของฝูงชนเพื่อที่จะมองการกระทำของพวกเขา “จากเบื้องล่าง” และผลลัพธ์ที่ได้ก็คือการมองเห็นฝูงชนในฐานะที่เป็น “สิ่งมีชีวิตที่มีเลือดมีเนื้อ” มีอัตลักษณ์ มีผลประโยชน์ และมีความมุ่งมาดปรารถนาของตนเอง (Krantz [Ed], 1988, p. 4)

รู้ดีเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับฝูงชนขึ้นมาชุดหนึ่งซึ่งต่อมามันก็ได้กลายเป็นบรรทัดฐานทั่วไปสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ประชาชน เขาพยายามที่จะทำความเข้าใจจาก “ภายใน” ฝูงชนดังเช่นที่มันเป็น “มันประพฤติปฏิบัติอย่างไร มันประกอบสร้างขึ้นมาอย่างไร มันดึงดูดคนเข้ามาร่วมในกิจกรรมของมันอย่างไร อะไรคือสิ่งที่มันตั้งใจแน่วแน่ที่จะบรรลุถึง และไกลแค่ไหนที่เป้าหมายของมันจะเป็นจริง” (Rudé, 1959, p. 9) การประยุกต์ใช้กรอบคิดในเชิงเปรียบเทียบและการจัดวางงานวิจัยของเขาไว้บนจุดเปลี่ยนที่สำคัญระหว่างรูปแบบสมัยใหม่และรูปแบบก่อนสมัยใหม่ขององค์กรทางสังคมและการเมือง รู้ดีพุ่งความสนใจของเขาไปที่ประวัติศาสตร์ของคนยากจนทั้งในชนบทและในเมือง ในชุดการศึกษาที่หักล้างคำอธิบายเก่าไปอย่างแทบจะสิ้นเชิงนั้น รู้ดีได้แกะรอยการเปลี่ยนย้ายจากการเคลื่อนไหวแสดงพลังของฝูงชนที่เกิดขึ้นเอง (บางครั้งก็ได้รับอิทธิพลมาจาก “ข้างบน”) และมักจะถูกมองว่า “ล้าหลัง” เช่น การก่อจลาจลอาหาร,

การทำลายเครื่องจักร, การทุบทำลายหน้าต่างบ้านเรือนในเมือง และการรื้อทำลายบ้านเรือนของบุคคลต่าง ๆ ที่พวกเขาถือว่าเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ยากหรือเป็นศัตรูของพวกเขา ไปสู่รูปแบบของการแสดงพลังทางสังคมที่มีการจัดระบบองค์กรและ “แลดูมีความก้าวหน้า” มากกว่ารูปแบบการต่อสู้ก่อนหน้า เช่น การเดินขบวนประท้วงของมวลชน, การยื่นคำร้อง, การก่อตั้งสหภาพแรงงาน, การปรากฏตัวของผู้นำที่โดดเด่น ตลอดจนรูปแบบการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงผู้มีอิสระและมีความคงทนถาวรของชนชั้นแรงงานในยุคอุตสาหกรรม (Krantz [Ed], 1988, pp. 4-5)

ร็อดนีย์ ฮิลตัน (17 พฤศจิกายน 1916 – 7 มิถุนายน 2002) (Aston [ed], 1983, pp. ix-x); (Bainbridge, 1999, pp. 534-535); (Dyer, 2005, pp. 53-77) เป็นนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษที่ศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับยุคกลางและวิธีการผลิตแบบฟิวดัลโดยพุ่งความสนใจไปที่ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชาวอังกฤษ ฮิลตันสร้างคุณูปการต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ยุคกลางและต่อการสร้างแนวคิดเรื่องระบบฟิวดัล (feudalism) ที่ไม่ได้หมายถึงระเบียบทางสังคมที่หยุดนิ่งและมั่นคง หากแต่เป็นระเบียบทางสังคมที่มีความขัดแย้ง การต่อสู้ และการเคลื่อนไหว สิ่งที่ฮิลตันมอบให้ไม่ได้มีเพียงการวิเคราะห์ว่าระบบฟิวดัลเป็นสังคมที่ถูกแบ่งแยกโดยชนชั้นและมีการต่อสู้โดยชนชั้นเท่านั้น หากแต่ข้อเสนอของเขายังมีคุณูปการต่อการถกเถียงวิวัฒนาการที่ด้วยการเกิดขึ้นของระบบทุนนิยมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเสนอที่ว่า การต่อสู้ระหว่างขุนนางเจ้าที่ดินกับชาวนาคือ “แรงขับเคลื่อนหลัก” (prime mover) ของสังคมศักดินา ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในงานเขียนหลายชิ้นของฮิลตันและเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เขาต้องไปเผชิญหน้าและต้องรับมือกับแนวความคิดที่มีมาก่อนเกี่ยวกับระบบศักดินาและชาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มายาคติที่ว่าด้วยชาวนาผู้เฉื่อยเนือยและตกเป็นฝ่ายถูกกระทำที่มีมาอย่างยาวนานด้วย (Kaye, 1984, pp. 70-72)

ฮิลตันไม่เพียงจะมีคุณูปการอย่างมากต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อังกฤษในยุคกลางเท่านั้น หากแต่เขายังมีคุณูปการอย่างมากต่อการเขียน “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” ด้วย ในบทนำเรื่อง *The English Rising of 1381* ซึ่งเขาเขียนร่วมกับไฮแมน ฟาแกน (Hyman Fagan) ได้เตือนผู้ที่ศึกษาประเด็นนี้มาก่อนในเรื่องที่พวกเขาอาจจะยอมให้ตัวเองตกอยู่ภายใต้มุมมองที่เจือไปด้วยอคติของหลักฐานทั้งที่เป็นหลักฐานของราชการและหลักฐานทางวรรณคดีของยุคสมัยนั้น ๆ ฮิลตันและฟาแกนประกาศว่า ตรงกันข้ามกับงานศึกษาเหล่านั้น พวกเขาพยายามที่จะปรับความสมดุลโดยการประกอบสร้างเป้าหมายและแรงจูงใจของผู้ถูกกดขี่ที่ถูกบันทึกไว้ไม่เพียงพอขึ้นมาใหม่ พวกเขาอ้างกล่าวด้วยว่าความพยายามของพวกเขาถูกกระตุ้นทั้งด้วยความหมกมุ่นสนใจทางประวัติศาสตร์และประเด็นร่วมสมัยต่าง ๆ พวกเขาเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาไม่ใช่แค่เพียงเพื่อปรับปรุงแก้ไขและประเมินค่าประวัติศาสตร์การลุกขึ้นสู้ใหม่เท่านั้น หากแต่เพื่อแสดงให้เห็นว่าจารีตในการต่อสู้เพื่อเสรีภาพก็เป็นจารีตอีกอันหนึ่งของประชาชนที่มีมานานแล้วเช่นกัน (Hilton & Fagan, 1950, pp. 9-10) ขณะที่ใน *A Medieval Society* ฮิลตันก็ได้พูดถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างอีกครั้ง โดยเขาเสนอว่า หากมองจากสายตาของหมู่บ้านและชนบท ก็จะทำให้เห็นว่า สิ่งนี้นักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อังกฤษในยุคกลางหมกมุ่นพัวพันอยู่นั้น ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยกว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนของนักจดหมายเหตุแห่งชาติหรือบันทึกของรัฐบาลกลาง ดังนั้น ฮิลตันจึงเสนอ

ว่า ถ้าหากเรา "มองจากข้างล่างขึ้นไปข้างบน เราน่าจะเห็นภาพของสังคมทั้งหมดและภาพของรัฐที่ถูกต้อง แม่นยำมากกว่าการมองจากข้างบนลงมา" (Hilton, 1983, p. 4)

งานเขียนจำนวนมากของฮิลตันอุทิศให้กับการศึกษาการเคลื่อนไหวของชาวนายุคกลางในฐานะ การต่อสู้ทางชนชั้น นับจากบทความชิ้นแรก ๆ ของเขาอย่าง "A Thirteenth Century Poem about disputed Villein Services" และ "Peasant Movements in England Before 1381" (Hilton, 1962, pp. 73-90) ไปจนถึงงานเขียนที่สำคัญมาก ๆ ของเขาอย่าง *Bond Men Made Free: Medieval Peasant Movements and the English Rising of 1381* (Hilton, 1977) นั้น นับว่าสำคัญในงานเขียนทั้งหมดของ ฮิลตันไม่ใช่เพียงแค่เพื่อชี้ให้เห็นขอบเขตที่กว้างขวางครอบคลุมทั้งในเชิงภูมิศาสตร์และในเชิงประวัติศาสตร์ ของการปรากฏตัวของชนชั้นของการเคลื่อนไหวของชาวนาในยุคกลางเท่านั้น ดังที่เขาบอกว่า "การเคลื่อนไหวของ ชาวนาแทบทุกกรณีเกิดขึ้นในยุคสมัยแห่งการก่อรูปของสังคมศักดินา เกิดขึ้นในช่วงยุคสมัยของการค้าและ การกลายเป็นเมืองในศตวรรษที่ 12-13 เกิดขึ้นในช่วงก่อน ค.ศ. 1350 ที่จำนวนประชากรมีความหนาแน่น สูงสุด และเกิดขึ้นในช่วงหลายปีของวิกฤติการณ์ในปลายยุคกลาง" (Hilton, 1973, p. 75) และฮิลตันก็ไม่ได้ ต้องการเพียงแค่เชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของชาวนาเข้ากับโครงสร้างของสังคมศักดินาและมองว่า การเคลื่อนไหวของชาวนาเป็นเพียงผลผลิตของวิกฤติเท่านั้น หากแต่นับว่าสำคัญที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนหลาย ชิ้นของฮิลตันก็คือการที่เขาพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของชาวนาในฐานะการต่อสู้ทางชนชั้น นั้นเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางสังคมของสังคมยุคกลาง เป้าหมายของขบวนการ ชาวนาเหล่านั้นทั้งมีความหมายในแง่ของประวัติศาสตร์ของยุคกลางและมี คุณูปการสำคัญต่อช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์และการต่อสู้ของผู้คนในรุ่นถัดมาด้วย (Kaye, 1984, p. 86)

ในบทความเรื่อง "Peasant Society, Peasant Movements and Feudalism in Medieval Europe" ฮิลตันเสนอว่าเป้าหมายของขบวนการชาวนาในยุคกลางคือการเรียกร้องที่ดิน เสรีภาพ รวมถึง การลดหรือการยกเลิกค่าเช่าและการเกณฑ์แรงงานไปรับใช้พวกเจ้านาย ข้อเรียกร้องเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียง ในหมู่ชาวนายุคกลางเท่านั้น หากแต่มันยังเป็นลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์ของยุโรปยุคกลางด้วย เช่น การเรียกร้องที่ดินก็ไม่ได้เป็นเพียงความพยายามที่จะทำให้ลายและทำการแบ่งสรรที่ดินใหม่ หากแต่เพื่อความมั่นคงของชาวนาในการเข้าถึงและการควบคุมทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ป่าไม้ และแหล่งน้ำซึ่งเป็นสิ่งที่ต่อต้าน ขัดแย้งกับการยืนยันสิทธิตามระบบศักดินาของเจ้าที่ดินด้วย ในบริบทของยุคกลางนั้น การเรียกร้อง (1) ให้มี การลดหรือการยกเลิกค่าเช่าและการเกณฑ์แรงงานไปรับใช้เจ้านาย และ (2) เสรีภาพ ไม่ใช่ข้อเรียกร้องทาง เศรษฐกิจและการเมือง หากแต่ข้อเรียกร้องทั้งสองประการมักจะถูกผูกโยงเข้าไว้ด้วยกันเสมอ (Hilton, 1973, pp. 76-77) ขณะที่ใน *Bond Men Made Free* ฮิลตันเสนอว่าส่วนใหญ่ของการเคลื่อนไหวของชาวนา ยุโรปในยุคกลางตอนต้นนั้นมีลักษณะเฉพาะในเชิงภูมิศาสตร์และมีขอบเขตที่จำกัดซึ่งหมายความว่าโดยทั่วไป แล้วการเคลื่อนไหวเหล่านั้นเป็นการเคลื่อนไหวของชาวนาหมู่บ้านเดียวที่พยายามจะสร้างผลกระทบต่อคุณภาพของความสัมพันธ์กับเจ้าที่ดินที่พวกเขาอยู่ภายใต้การควบคุมอุปถัมภ์ แต่พวกเขาก็ไม่ได้พยายามที่จะสร้าง ความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นมาหรือยกเลิกมันไป สิ่งที่การเคลื่อนไหวของชาวนาเหล่านี้ทำได้สำเร็จก็คือการรักษา

รูปแบบของการปกครองตัวเองและความอิสระซึ่งชุมชนเมืองต่าง ๆ มักจะมี ดังนั้น โดยตัวมันเองแล้วนี่จึงไม่ใช่ความสำเร็จเล็ก ๆ น้อย ๆ และบริบทหรือสถานการณ์ที่การเคลื่อนไหวเหล่านี้เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้วก็มักจะอยู่ภายใต้ระบบเจ้าที่ดินของชาวบ้านผู้มั่งคั่งด้วย (Hilton, 1977, p. 95)

คริสโตเฟอร์ ฮิลล์ (6 กุมภาพันธ์ 1912 – 23 กุมภาพันธ์ 2003) ถูกยกย่องว่าเป็นนักประวัติศาสตร์ยิ่งใหญ่ที่สุดอีกคนหนึ่งในศตวรรษที่ 20 ช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่ฮิลล์ศึกษาคืออังกฤษในศตวรรษที่ 17 เขาได้เขียนงานที่โดดเด่นออกมาเป็นจำนวนมาก เช่น *Society and Puritanism in Pre-Revolutionary England* (Hill, 1964), *Intellectual Origins of the English Revolution* (Hill, 1965), *The World Turned Upside Down: Radical Ideas During the English Revolution* (Hill, 1975) และ *Milton and the English Revolution* (Hill, 1979) คุณูปการสำคัญของฮิลล์ที่มีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อังกฤษในศตวรรษที่ 17 ก็คือการทำเขาสร้างข้อเสนอที่สำคัญขึ้นมา 2 ข้อ ข้อที่หนึ่งคือ การปฏิวัติอังกฤษเป็นการปฏิวัติทางสังคมและเป็น "การปฏิวัติระบอบพี" (Bourgeois Revolution) ที่ช่วยให้การพัฒนาไปสู่ทุนนิยมสามารถบรรลุผลสำเร็จ และข้อที่สองคือ การปฏิวัติอังกฤษถือเป็นการปฏิวัติประชาธิปไตยด้วย แม้ว่าการปฏิวัติในด้านนี้ของมันเป็นจะพ่ายแพ้ก็ตาม นอกจากนี้ ฮิลล์ยังเป็นผู้ที่หมกมุ่นอยู่กับความพยายามที่จะกอบกู้หรือฟื้นมุมมองความคิดของผู้ถูกกดขี่ซึ่งทำให้เขากลายเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีคุณูปการสำคัญต่อ "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" และการเติบโตขึ้นของจารีตในการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบมาร์กซิสต์ด้วย งานเขียนที่สำคัญมาก ๆ ของเขา คือ *The World Turned Upside Down* ซึ่งพยายามที่จะกอบกู้หรือฟื้นประวัติศาสตร์ของกลุ่มราดิคัลในช่วง 20 ปีของการปฏิวัติอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกอบกู้หรือฟื้นความพยายามของสามัญชนที่จะกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของพวกเขาด้วยตัวของพวกเขาเอง ฮิลล์กระตุ้นให้มีการช่วยเหลือองค์ประธานของประวัติศาสตร์ที่ "ความเป็นผู้มาก่อนกาล" ของพวกเขาถูกปฏิเสธอย่างดุเดือดถูกเหยียดหยามว่าเป็นเพียง "กลุ่มคนบ้า ๆ บอ ๆ" เท่านั้น (Dworkin, 1997, p. 184)

ใน *The World Turned Upside Down* ฮิลล์พุ่งความสนใจไปที่การปฏิวัติประชาธิปไตยที่พ่ายแพ้ซึ่งเขามองว่า "ไม่เคยเกิดขึ้น แม้ว่ามันจะชู่หรือทำท่าว่าจะเกิดขึ้นบ้างในบางครั้งบางคราว" ก็ตาม เพราะถ้าหากมันเกิดขึ้นจริง ๆ มันก็ "อาจจะสถาปนาระบอบการถือครองกรรมสิทธิ์แบบรวมหมู่ขึ้น, สถาปนาระบอบประชาธิปไตยราดิคัลที่กว้างไกลกว่าในสถาบันทางการเมืองและกฎหมาย, อาจจะรื้อถอนโบสถ์ของรัฐลง และปฏิเสธหลักจริยธรรมแบบโปรแตสแตนท์" (Hill, 1975, p. 15) *The World Turned Upside Down* เป็นการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการราดิคัลของสามัญชนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ พวกเลเวลเลอร์ (Levellers), ดิกเกอร์ (Diggers), แรนเตอร์ (Ranters) และกลุ่มศาสนาอื่น ๆ ซึ่งปรากฏตัวขึ้นในทศวรรษ 1640 และ 1650 อันเป็นช่วงเวลาที่ "ไม่ว่าอะไรก็ตามก็ดูเหมือนว่าจะมีความเป็นไปได้ไปหมด" (Hill, 1975, pp. 14-15) พวกเลเวลเลอร์แสวงหาความเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง นั่นคือ การขยายสิทธิในการลงคะแนนเสียงตามระบอบรัฐสภาให้กว้างขึ้น วินสแตนลีย์และพวกดิกเกอร์หรือตามที่พวกเขาเรียกตัวของพวกเขาเองว่า "เลเวลเลอร์ที่แท้จริง" ต้องการขยายชื่อเรียกร้องนี้ให้รวมไปถึงความเป็นประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจโดยใช้แนวทางการปฏิรูประบบที่ดินที่นำไปสู่การทำการเพาะปลูกแบบรวมหมู่ด้วย ดังที่พวกเขา กล่าวว่า "คนที่ยากจนที่สุดต้องมี

กรรมสิทธิ์ที่แท้จริง และมีสิทธิต่อที่ดินเช่นเดียวกับคนที่รวยที่สุด...เสรีภาพที่แท้จริงวางอยู่บนการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขอยู่บนโลกอย่างเสรี...ถ้าคนธรรมดาสามัญไม่ได้มีเสรีภาพในอังกฤษมากไปกว่าเพียงแค่การมีชีวิตอยู่ท่ามกลางพี่น้องของพวกเขาและทำงานเพื่อหาเงินค่าจ้างไปเลี้ยงพวกเขาเท่านั้น เสรีภาพที่พวกเขามีในอังกฤษจะมีมากไปกว่าที่เราจะสามารถมีได้ในฝรั่งเศสและตุรกีอย่างไร?" (Hill, 1975, p. 133)

ฮิลล์มองไปที่พวกแรนเตอร์ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่หากมองอย่างผิวเผินก็อาจจะดูเหมือนว่าไม่มี "ความเป็นการเมือง" เอาเสียเลย แต่กระนั้น ฮิลล์ก็ได้แสดงให้เห็นว่าหลักจริยธรรมของพวกแรนเตอร์นั้น "เกี่ยวพันกับการโค่นล้มทำลายสังคมและค่านิยมของสังคมที่ดำรงอยู่" ด้วย พวกเขาเชื่อว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน ยิ่งไปกว่านั้น พวกแรนเตอร์จำนวนมากก็เทศนาว่าไม่มีสวรรค์หรือนรก ไม่มีชีวิตหลังความตาย และเทศนาว่า "สิ่งที่เป็นสาระสำคัญทั้งหมดนั้นอยู่ที่นี้และขณะนี้" เท่านั้น พวกเขาให้น้ำหนักกับความเป็นหนึ่งเดียวกันของพระเจ้ากับความรัก และในความเป็นจริงก็ทั้งเทศนาและปฏิบัติในเรื่อง "ความรักที่อิสระเสรี" อยู่เป็นประจำ ฮิลล์กระตุ้นให้เราลองความคิดของพวกแรนเตอร์ในฐานะ "ปฏิกริยาในแง่ลบ" ที่มีต่อพัฒนาการของทุนนิยม ฮิลล์อธิบายการเคลื่อนไหวของพวกแรนเตอร์ในฐานะ "การต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งภราดรภาพ เสรีภาพ และความเป็นหนึ่งเดียวกันของมนุษย์ และต่อต้านพลังอำนาจของหลักจริยธรรมที่หยาบคายซึ่งถูกบังคับใช้โดยระบอบวินัยอันหยาบคายของตลาด" (Hill, 1975, pp. 339-340)

อันที่จริง ฮิลล์ได้กล่าวอย่างชัดเจนตั้งแต่ในส่วนแรก ๆ ของ *The World Turned Upside Down* แล้วว่ามันถูกเขียนขึ้นจากสิ่งที่เขาเรียกว่า "สายตาของหนอน" (the worm's eye view) และความตั้งใจของเขาก็คือเพื่อพินิจพิเคราะห์กลุ่มศาสนาราคีลต่าง ๆ ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยถูกมองด้วยสายตาแบบจารีตนิยมว่าเป็น "พวกหัวรุนแรง" เสียใหม่ และเสนอว่าทั้งการกระทำและความคิดของพวกเขาเป็นสิ่งที่มีความหมายสำคัญทั้งในทางการเมืองและวัฒนธรรมในเงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจงทางประวัติศาสตร์ของศตวรรษที่ 17 ฮิลล์บอกเราว่า "พลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน (upside down) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องโยงใยกันทั้งหมด" ฮิลล์มองว่าถ้าหากพวกเขาไม่ใช่ผู้ที่เคยชินกับความคิดที่ว่าพัฒนาการในช่วงสามศตวรรษสุดท้ายเป็นเพียงหนทางเดียวเท่านั้นที่สิ่งต่าง ๆ จะสามารถเป็นไปได้ พวกเราก็คงจะสามารถ "มอบความยุติธรรมให้แก่ผู้คนในศตวรรษที่ 17 ซึ่งมองเห็นความเป็นไปได้แบบอื่น ๆ ได้" แต่กระนั้น ฮิลล์ก็แนะนำว่า หากเรามองว่ามันมีความเป็นไปได้ที่ความคิดต่าง ๆ ของพวกเราก็คงสามารถเปลี่ยนแปลงประหลาดและเพี้ยนนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นความคิดที่จะอยู่ตรงกันข้ามกับระเบียบหลักของสังคมเสมอไป เราก็คงจะเห็นว่าพวกเขาเพียงแค่มองเห็นระเบียบแบบอื่นที่แตกต่างออกไปเท่านั้น นอกจากนี้ ฮิลล์ยังเชื่อว่าหากเราพิจารณาประเด็นนี้ใหม่อีกครั้งจะทำให้เราสามารถเข้าใจสังคมอังกฤษในศตวรรษที่ 17 ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และอาจจะพบกับยุคสมัยของเราได้ด้วย ฮิลล์เสนอว่า "พวกดิกเกอร์มีบางอย่างที่อยากจะพบกับนักสังคมนิยมในศตวรรษที่ 20" ด้วย โดยเขามองว่า อันจริงแล้ว ในทศวรรษ 1970 (ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยิลล์เสนอความคิดนี้) หลักจริยธรรมแบบโปรแตสแตนท์ซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จครั้งใหญ่ของสังคมกรรมพิยุโรปในศตวรรษที่ 16 และ 17 กำลังถูกตั้งคำถามอย่างหนักหลังจากที่มันครอบงำสังคมมา 3 หรือ 4 ศตวรรษ ดังนั้น เราจึงสามารถศึกษาพวกดิกเกอร์ แรนเตอร์ และนักคิดที่กล้าหาญอื่น ๆ อีกเป็น

จำนวนมากผู้ซึ่งในศตวรรษที่ 17 นั้น “ปฏิเสธที่จะก้มหัวคำนับและแสดงการสักการะบูชา” ด้วยความเห็นอกเห็นใจแบบใหม่ได้ (Hill, 1975, pp. 385-386, และ p. 15)

เอริค ฮอบส์บอว์ม (9 มิถุนายน 1917 – 1 ตุลาคม 2012) ถูกกล่าวขวัญถึงในฐานะนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ที่สำคัญที่สุดในทศวรรษ 1980 (Cronin, Winter 1978-1979, pp. 87-109) อันเป็นผลมาจากจำนวนอันมากมายมหาศาลของหัวข้อศึกษาต่าง ๆ ที่เขาได้สร้างคุณูปการไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์แรงงาน การศึกษาชวนา และประวัติศาสตร์โลก (Samuel & Stedman Jones [eds], 1983, pp. 332-363) และที่สำคัญ ฮอบส์บอว์มเป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งสร้างคุณูปการให้กับการศึกษา “ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง” อย่างมากด้วย ตัวอย่างที่ดีที่สุดของการศึกษาประวัติศาสตร์ชนชั้นแรงงานในแนวทางใหม่ของฮอบส์บอว์มก็คือบทความเกี่ยวกับลัทธิลูดดิสม์ (Luddism) ที่ชื่อ “The Machine Breakers” (Hobsbawm, 1967, pp. 7-26) ซึ่งเริ่มบทความด้วยการปฏิเสธการตีความทางประวัติศาสตร์ที่ว่า “ขบวนการแรงงานในยุคแรกเริ่มนั้นไม่รู้จะอะไรเลยเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขา กำลังทำ เป็นแต่เพียงปฏิกริยาตอบโต้อย่างงุ่มง่ามและไร้เหตุผลต่อแรงกดดันจากความเจ็บปวดเหมือนกับสัตว์ในห้องทดลองที่แสดงปฏิกริยาต่อกระแสไฟฟ้าเท่านั้น” มิหนำซ้ำยังทักท้วงเอาเองด้วยว่า “ชัยชนะของขบวนการหันไปใช้เครื่องจักรนั้น เป็นสิ่งที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้” ฮอบส์บอว์มกล่าวว่าที่เขาทำเช่นนี้ก็เพราะว่ามุมมองดังกล่าว “ปิดบังอำพรางประวัติศาสตร์จำนวนมากเอาไว้...(และ) ทำให้มันเป็นไปได้ที่จะศึกษาวิธีการต่อสู้แบบต่าง ๆ ของชนชั้นแรงงานในช่วงก่อนยุคอุตสาหกรรม” ซึ่งเขามองว่ามันเป็นไปได้ที่จะมองข้าม “พลังของการเคลื่อนไหวในยุคแรกเริ่มเหล่านี้” และเขาก็ยังยืนยันด้วยว่าตราบดีที่เราจะไม่ตระหนักว่า “รากฐานของอำนาจต่อรอง” ของชนชั้นแรงงานนั้น “วางอยู่ที่การทำลายเครื่องจักร การลุกฮือก่อจลาจล และการทำลายทรัพย์สิน (หรือที่เรียกในคำสมัยใหม่ว่าการก่อวินาศกรรมและการกระทำทางตรง)” (Hobsbawm, 1967, pp. 7-8) ตราบนั้นเราก็จะยังคงไม่สามารถยกย่องชื่นชมความหมายและนัยสำคัญของพวกมันได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ฮอบส์บอว์มจึงทำการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของผู้ทำลายเครื่องจักรอีกครั้งและชี้ให้เห็นว่ามีการทำลายเครื่องจักรอยู่ 2 แบบ แบบหนึ่งนั้นไม่ได้แสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อเครื่องจักร แต่เป็นวิธีการสร้างแรงกดดันต่อนายจ้าง ส่วนอีกแบบนั้นเป็นการแสดงความเป็นปฏิปักษ์ของชนชั้นแรงงานต่อเครื่องจักรใหม่ของการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Hobsbawm, 1967, pp. 9-13)

ฮอบส์บอว์มได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับนัยสำคัญของการทำลายเครื่องจักรแบบที่สองนี้ว่า *ประการแรก* การทำลายเครื่องจักรไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกับตำนานที่เล่าขานกันมา, *ประการที่สอง* มันไม่ใช่การทำอะไรตามอำเภอใจ แต่ทิศทางของมันพุ่งตรงไปที่ไม่ว่าจะเป็นเมื่อไรและที่ไหนก็ตามที่มีการนำเอาเครื่องจักรเข้ามาแล้วก่อให้เกิดการว่างงานเพิ่มขึ้นและคุกคามต่อ “มาตรฐานชีวิตตามประเพณีของประชาชน รวมไปถึงคุกคามต่อปัจจัยที่ไม่ใช่เรื่องของเงินตราอื่น ๆ เช่น เสรีภาพและเกียรติยศศักดิ์ศรี มากพอ ๆ กับที่มันคุกคามต่อค่าจ้าง” ดังนั้น การต่อต้านของเหล่าคนงานจึงไม่ใช่การต่อต้านเครื่องจักร แต่เป็นการต่อต้านการคุกคามที่มาพร้อมกับมัน พวกเขากำลังแสดงปฏิกริยาต่อความเปลี่ยนแปลงรูปการทั้งหมดของความสัมพันธ์ทางการผลิตซึ่งทำให้เกิดอันตรายต่อพวกเขา ยิ่งกว่านั้น ในบางโอกาส การทำลายเครื่องจักรก็แสดงให้เห็นถึงการต่อต้านอย่างมีสำนึกของคนงานต่อข้อเท็จจริงที่ว่าเครื่องจักรเป็นทรัพย์สินของนายทุนด้วย

(Hobsbawm, 1967, pp. 13-14), *ประการที่สาม* ผู้ทำลายเครื่องจักรไม่เพียงได้รับความเห็นอกเห็นใจจากเพื่อน ๆ คนงานด้วยกันเท่านั้น แต่พวกเขายังได้รับความเห็นอกเห็นใจจากนายจ้างเล็ก ๆ เจ้าของร้านค้ารายย่อย และคนอื่น ๆ ผู้ซึ่งไม่ได้กระหายอยากได้อย่างมีเท่ากับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่กระหายอยากได้ “การขยายตัวของเศรษฐกิจ การสะสมทุน และการปฏิวัติทางเทคโนโลยีออกไปอย่างไร้ขีดจำกัด” (Hobsbawm, 1967, p. 17) ด้วย และ *ประการสุดท้าย* แม้ว่าการทำลายเครื่องจักรจะไม่ได้เป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่เพียงพอที่จะขัดขวางชัยชนะของกระบวนการทำให้กลายเป็นอุตสาหกรรมอย่างสิ้นเชิงก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุด มันก็ไม่ใช่ว่า “อาวุธที่ไร้ผล” โดยสิ้นเชิง (Hobsbawm, 1967, p. 21)

ควรกล่าวด้วยว่าการศึกษเกี่ยวกับประสบการณ์ทางชนชั้นของฮอบส์บอร์มนั้นไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่เพียงกับชนชั้นแรงงานอังกฤษเท่านั้น เขายังเขียนงานที่สำคัญอีกเป็นจำนวนมากเกี่ยวกับเมืองในช่วงก่อนยุคอุตสาหกรรมและประสบการณ์ของชนชั้นแรงงานในชนบทด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักวิชาการในระดับสากลของฮอบส์บอร์มด้วย ขณะทำงานเขียนเกี่ยวกับชานาและเกษตรกรรมซึ่งมีทั้งในแวดวงของอังกฤษศึกษา ยุโรปศึกษา (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแถบเมดิเตอร์เรเนียน) และลาตินอเมริกาศึกษาของเขา นั้น ก็อาจจะพูดได้ว่าเขาเป็นคนแรก ๆ ที่เปิดหัวข้อศึกษานี้ขึ้นมาในประวัติศาสตร์สังคม (Kaye, 1984, p. 145-146) ตัวอย่างเช่น ในงานเขียนสุดคลาสสิกของเขาเรื่อง *Primitive Rebels* (Hobsbawm, 1963) ฮอบส์บอร์มได้ตรวจสอบสิ่งที่เขาเรียกว่า “รูปแบบโบราณ” ของขบวนการทางสังคมต่าง ๆ อันได้แก่ “กองโจรของโรบินฮู้ด, สมาคมลับในชนบท, การเคลื่อนไหวที่มีลักษณะปฏิวัติของชาวนากลุ่มต่าง ๆ ตามความเชื่อที่ว่าพระเยซูจะมาจุติอีกครั้งเมื่อครบหนึ่งพันปี (millenarianism), 'ม็อบ' ของคนจนเมืองแบบก่อนยุคอุตสาหกรรมและการลุกฮือก่อการจลาจลของพวกเขา, นิกายศาสนาของแรงงานบางกลุ่ม และการใช้พิธีกรรมขององค์กรแรงงานและองค์กรปฏิวัติในยุคแรกเริ่ม” ซึ่งฮอบส์บอร์มถือว่าทั้งหมดนี้คือการเผชิญหน้ากับการขยายตัวของทุนนิยมของขบวนการทางสังคมสมัยใหม่ของกลุ่มคนในยุคสมัยก่อนยุคทุนนิยมกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 ที่มีอยู่ทั้งในเมืองและชนบท (Hobsbawm, 1963, pp. 1-2)

Primitive Rebels เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประชาชนผู้ซึ่งไม่ได้อยู่ในโลกทุนนิยมมาตั้งแต่เกิด หากแต่เป็นผู้ที่ต้องจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับโลกทุนนิยม ฮอบส์บอร์มเปรียบเทียบประสบการณ์ที่ประชาชนเหล่านี้เผชิญหน้ากับประสบการณ์ของผู้อพยพย้ายถิ่น แต่ในกรณีนี้ มันเป็นเรื่องแบบสังคมแบบใหม่ที่มาถึง “จากภายนอก” บางครั้งมันทำเช่นนั้น “อย่างมีเล่ห์เหลี่ยมโดยการดำเนินการของพลังทางเศรษฐกิจต่าง ๆ” ซึ่งประชาชนไม่เข้าใจและไม่สามารถที่จะควบคุมมันได้ และในบางครั้ง มันก็มาถึงในรูปแบบลักษณะทางการเมืองที่มีลักษณะพิเศษมาก ๆ นั่นคือ “โดยการเข้ายึดครอง, การปฏิวัติ และการเปลี่ยนแปลงกฎหมายในชั้นรากฐานซึ่งพวกเขาอาจไม่เข้าใจผลลัพธ์ของมัน แม้แต่ในห้วงเวลาที่พวกเขาช่วยให้พวกมันเกิดขึ้นก็ตาม” *Primitive Rebels* ศึกษา “กระบวนการปรับตัว (หรือล้มเหลวที่จะปรับตัว) ที่แสดงออกมาให้เห็นในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบโบราณของพวกเขา” การที่ฮอบส์บอร์มกล่าวถึงขบวนการเหล่านี้ในฐานะขบวนการ “แบบบรรพกาล” หรือ “แบบโบราณ” ก็เพราะว่าพวกมันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “ประชาชนที่มี

ลักษณะแบบก่อนการเมืองผู้ซึ่งยังค้นไม่พบหรือเพียงแค่เพิ่งจะเริ่มค้นพบภาษาพิเศษเฉพาะที่จะนำมาใช้ในการแสดงความมุ่งมาดปรารถนาของพวกเขาเกี่ยวกับโลกเท่านั้น" (Hobsbawm, 1963, pp. 2-3)

หนังสืออีกเล่มที่เป็นตัวอย่างที่ดีของการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของฮอบส์บอว์มก็คือ *Captain Swing: A Social History of the Great English Agricultural Uprising of 1830* (1969) ที่เขาเขียนร่วมกับ จอร์จ รัส (Hobsbawm, 1969) ซึ่งอธิบายว่าก่อนปี 1830 พวกคนงานในภาคเกษตรกรรมไม่ใช่ชาวนาอีกต่อไปแล้ว แต่ระเบียบทางสังคมที่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ยังคงเป็น "ระเบียบสังคมแบบอุปถัมภ์, เป็นระเบียบสังคมที่มีการจัดลำดับชั้น และเป็นระเบียบสังคมแบบจารีตซึ่งในหลาย ๆ ด้านเป็นสิ่งที่ต่อต้านต่อตรรกะที่สมบูรณ์ของตลาด" อย่างไรก็ตาม สภาพเช่นนี้ก็ได้ดำรงอยู่แบบคงที่ตายตัว และในหลายทศวรรษจนมาถึงทศวรรษ 1830 สังคมชนบทเช่นนี้ก็เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ถูกทำให้เกิดขึ้นโดย "ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมอย่างผิดธรรมดา" ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดความแปลกแยกห่างเหินจากที่ดินของผู้ใช้แรงงานและก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปของการทำสัญญาเกี่ยวกับค่าจ้างของพวกเขา ซึ่งก็หมายความว่ามันได้ก่อให้เกิดกระบวนการทำให้พลังแรงงานกลายเป็นชนชั้นกรรมมาชีพที่แท้จริงขึ้นมาแน่นอน ยิ่งไปกว่านั้น การลดทอนความสัมพันธ์ระหว่างชาวไร่กับผู้ใช้แรงงานลงไปเป็นความสัมพันธ์แบบผ่านเงินตรา ก็กลายเป็นสิ่งที่ "ถอดถอนผู้ใช้แรงงานจากการมีสิทธิตามประเพณีที่พวกเขาเคยมีในฐานะที่คน ๆ หนึ่งซึ่งรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองมีสิทธิที่จะอ้างถึงสิทธิดังกล่าว" แต่กระนั้น คนงานในภาคเกษตรกรรมก็เป็น "กรรมมาชีพแต่เพียงในแง่มุมมองเศรษฐกิจแบบทั่วไปเท่านั้น" ขณะที่ลักษณะในการใช้แรงงานของพวกเขาและระเบียบทางสังคมที่พวกเขา "มีชีวิตรอยู่และอดอยากหิวโหย" นั้นก็กลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาในทาง "ความคิดและวิธีการปกป้องตัวเองแบบรวมหมู่ของพวกเขา ในขณะที่พวกเขาเมืองสามารถค้นพบมันได้" (Hobsbawm, 1969, pp. 15-16) แต่กระนั้น พวกเขาก็ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นมาโดยวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปี 1828-1830, การปฏิวัติของชาวฝรั่งเศสและชาวเบลเยียมในปี 1830 และวิกฤตการณ์ของอังกฤษที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ที่ส่งผลให้เหล่าคนงานในภาคเกษตรกรรมต่างพากันแสดงข้อเรียกร้องของพวกเขาออกมาในหลายวิธี เช่น การลอบวางเพลิง การส่งจดหมายคุกคาม การตีตโปตีและโปสเตอร์เพื่อยั่วโมโห และการทำลายเครื่องจักรประเภทต่าง ๆ (Hobsbawm, 1969, p. 195) ซึ่งแม้ว่าการลุกฮือเหล่านี้จะไม่เคยพัฒนาจนกลายเป็นการปฏิวัติก็ตาม แต่ฮอบส์บอว์มกับรัสก็ยืนยันว่ามันมีเป้าหมายที่กว้างกว่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการปกป้องสิทธิตามประเพณีของคนงานในชนบทในฐานะชนชาวอังกฤษผู้เกิดมาเสรี ไปจนถึงการฟื้นฟูบูรณะระเบียบทางสังคมที่มันคงที่จะคอยช่วยค้ำประกันสิทธิดังกล่าวเอาไว้อีกที (Hobsbawm, 1969, p. 16)

อี.พี. ธอมป์สัน (3 กุมภาพันธ์ 1924 – 28 สิงหาคม 1993) เป็นนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษที่สำคัญมากที่สุดอีกคนหนึ่งของศตวรรษที่ 20 ท่ามกลางงานเขียนของธอมป์สันที่มีอยู่เป็นจำนวนมากอันได้แก่ *The Making of the English Working Class* (Thompson, 1963), *Whigs and hunters: The origins of the Black Act* (Thompson, 1975), *Customs in Common* (Thompson, 1991), *Witness Against the Beast: William Blake and the Moral Law* (Thompson, 1993), *William Morris: Romantic to Revolutionary* (Thompson, 1977), "Eighteenth-century English Society: class struggle without

class?" (Thompson, 1978), (Thompson, 1967, pp. 56-97), "Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century" (Thompson, 1971, pp. 76-136), "Patrician Society, Plebeian Culture" (Thompson, 1974, pp. 382-405) และ *The Poverty of Theory* (Thompson, 1978, pp. 133-165) งานเขียนที่ถือว่าเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของการเขียน "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" ของทอมป์สันก็คือ *The Making of the English Working Class* (1963) ที่ให้คำอธิบายอย่างลุ่มลึกละเอียดลออเกี่ยวกับ "การก่อตัว" ของชนชั้นแรงงานอังกฤษในช่วงนับตั้งแต่ทศวรรษ 1790 ไปจนถึงต้นทศวรรษ 1830 และการปรากฏขึ้นของจิตสำนึกของชนชั้นแรงงานที่ต่อมาจะบรรลุถึงจุดสูงสุดของมันในรูปโฉมของ "ขบวนการกบฏประชาชน" (Chartism) *The Making* พยายามแสดงให้เห็นวิธีการที่ประชาชนผู้ใช้แรงงานอังกฤษเกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันขึ้นในหมู่พวกเขาและร่วมกันต่อต้านนายจ้างของพวกเขาในช่วงระหว่างปี 1790 และ 1830

เนื้อหาของ *The Making* แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ "The Liberty tree" ซึ่งทำการทบทวนถึงจารีตประเพณีของสามัญชน 3 จารีตที่ได้รับการสืบทอดโดยชนชั้นผู้ใช้แรงงานในช่วงระยะแรกเริ่มของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งได้แก่ (1) ดิสเซ็นต์ (dissent)⁵ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดิสเซ็นต์ที่ถูกปรับเปลี่ยนแล้วโดยนิกายเมธอดิซึม (Methodism), (2) "มีอบ" และความยุติธรรมแบบชาวบ้าน และ (3) สิทธิที่มีมาแต่กำเนิดของชนชาวอังกฤษ รวมไปถึงหลักประกันทางกฎหมายและสิทธิของมโนธรรมสำนึกอิสระและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้วย, ส่วนที่ 2 คือ "The Curse of Adam" ซึ่งเสนอคำอธิบายเกี่ยวกับการตกต่ำเสื่อมทรามลงของสภาพเงื่อนไขในการทำงานและการควบคุมปราบปรามทางศาสนา ทางสังคม และทางการเมืองที่เติบโตเข้มข้นมากขึ้น อันเป็นผลมาจากแรงกระตุ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรม และส่วนที่ 3 คือ "The Working Class Presence" ซึ่งทำการสืบเสาะแกะรอยและแสดงให้เห็นการตอบโต้ของประชาชนผู้ใช้แรงงานต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเงื่อนไขดังกล่าวซึ่งส่งผลให้จิตสำนึกทางชนชั้นของพวกเขาก่อรูปขึ้นหรือถูกพัฒนาขึ้นมา (Srinara, January - April 2024, pp. 175-240)

ใน *The Making* ทอมป์สันแบ่งปันจารีตทางปัญญาร่วมกันกับนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์คนอื่น ๆ ในความพยายามที่จะให้คำอธิบายและพิสูจน์ด้วยข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับผลสะท้อนของระบบทุนนิยมที่มีต่อชีวิตของคนยากคนจน แต่ขณะที่ประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์มาตรฐานมักจะพุ่งความสนใจไปที่ชัยชนะและความล้มเหลวของขบวนการแรงงาน *The Making* กลับสนใจเกี่ยวกับการจัดองค์กรของคนงานเพียงเล็กน้อย

---

⁵ ดิสเซ็นต์ (dissent) หมายถึงกลุ่มนิกายทางศาสนาต่าง ๆ ที่แยกตัวและไม่เห็นด้วยกับคริสตจักรอังกฤษ รวมถึงกระแสทางเทววิทยาและกระแสทางภูมิปัญญาที่ขัดแย้งแตกต่างกันจำนวนมากที่สามารถพบเห็นได้ในหลากหลายรูปแบบภายในบริบททางสังคมที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มดิสเซ็นต์เก่าอย่าง ควอเกอร์ (Quakers) และ แบ็ปติสต์ (Baptists) และกลุ่มดิเซนท์ใหม่อย่าง ยูนิแทเรียนนิซึม (Unitarianism), เพรสไบทีเรียนนิซึม (Presbyterians), เมธอดิซึม และอื่น ๆ ซึ่งบางนิกายก็ต่อสู้เพื่อเสรีภาพทางศาสนาและเสรีภาพของพลเมือง, บางนิกายก็เชิดชูเรื่องความเป็นชาวคริสต์ที่มีเหตุผล และบางนิกายก็เรียกร้องการปกครองตนเองและความเป็นอิสระของท้องถิ่น แต่ทั้งหมดนี้ก็ถูกปราบปรามอย่างหนักทั้งจากกษัตริย์และคริสตจักรแห่งอังกฤษ

เท่านั้น ขณะที่มาร์กซิสต์อ้างว่าการศึกษาของพวกเขาเคร่งครัดเป็น "วิทยาศาสตร์" *The Making* แทบจะไม่มีตารางแสดงตัวเลข แต่พุ่งความสนใจไปที่ "ประสบการณ์เชิงอัตวิสัย" ของชนชั้นแรงงานซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องแทน *The Making* ไม่ได้เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะกับประชาชนผู้มักจะถูกมองว่าเป็นเหยื่อของกระบวนการทำให้กลายเป็นอุตสาหกรรมหรือคนงานในโรงงานเท่านั้น หากแต่มันแสดงให้เห็นถึงผลสะท้อนของระบบทุนนิยมยุคต้นที่มีต่อคนงานแบบจารีตดั้งเดิมของประเทศอังกฤษแทน ไม่ว่าจะเป็น ช่างทอผ้า ช่างทำรองเท้า ช่างตีเหล็ก และช่างฝีมืออื่น ๆ ผู้ซึ่งแบบแผนการทำงานและวิถีชีวิตของพวกเขาถูกทำลายโดยการเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักร และการแข่งขันจากพวกแรงงานไร้ทักษะราคาถูก

ธอมป์สันเสนอว่า แรงบีบบังคับกดดันที่คนงานจารีตดั้งเดิมเหล่านี้ได้รับเป็นแรงกดดันทางวัฒนธรรมมากพอ ๆ กันกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจ มันทำให้คนงานต้องสูญเสียอำนาจในการควบคุมเวลาของตนเอง เช่น แทนที่จะได้ทำงานอย่างเข้มข้นตามภาระงานเฉพาะอย่าง ดื่มสังสรรค์ในวันอาทิตย์ และหยุดพักตลอดทั้งวันเพื่อให้เกียรติแก่ "นักบุญวันจันทร์" พวกเขากลับต้องตกอยู่ภายใต้ "วินัยในการทำงาน" แบบใหม่ นั่นคือต้องอดทนต่อสื่ออยู่ภายใต้กระบวนการผลิตที่มีระเบียบกฎเกณฑ์อันเที่ยงตรง ขณะที่ลูก ๆ ของคนยากจนก็ต้องทำงานหนักอยู่แทบจะตลอดเวลา แตกต่างจากแต่ก่อนที่พวกเขาเคยทำงานเฉพาะที่บ้านภายใต้การควบคุมดูแลของครอบครัว เด็กหนุ่มสาวถูกผลักเข้าสู่โรงงานและเหมืองที่ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกขูดรีดที่หนักขึ้นกว่าเดิม ธอมป์สันกล่าวว่า "ประสบการณ์เกี่ยวกับความทุกข์ยากเช่นนี้ จะโจมตีหาคนงานในรูปแบบต่าง ๆ นานานับร้อยนับพัน" เช่น คนงานตามไร่นาทุ่งกว้างสูญเสียสิทธิร่วมและเค้าเดิมของความคิดประชาธิปไตยแบบชาวบ้าน นายช่างสูญเสียสถานะความเป็นช่างฝีมือของเขา ช่างทอผ้าสูญเสียการดำรงชีวิตและความเป็นอิสระ เด็ก ๆ สูญเสียงานและการเล่นที่บ้าน คนงานจำนวนมากผู้ซึ่งแม้ว่าจะได้รับการปรับปรุงรายได้ให้ดีขึ้น แต่ก็ต้องสูญเสียความมั่นคง เวลาว่าง และการเสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็วของร่างกายและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จากประสบการณ์เหล่านี้เองที่ "จิตสำนึกทางชนชั้น" ซึ่งหมายถึงการตระหนักรู้ถึงการถูกขูดรีดร่วมกันได้เกิดขึ้น (Maza, 2017, pp. 24-25)

นอกจาก *The Making* แล้ว "Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century" ก็เป็นบทความอีกชิ้นที่สะท้อนให้เห็นชนบในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของธอมป์สันได้อย่างชัดเจนยิ่ง "Moral Economy" เป็นการขยายความการวิเคราะห์ที่มีมาก่อนหน้านั้นของธอมป์สันเกี่ยวกับรูปแบบเฉพาะของการเคลื่อนไหวของฝูงชน นั่นคือ "การก่อกวนจลาจลอาหาร" (the food riots) โดยธอมป์สันอธิบายว่าการก่อกวนจลาจลเหล่านี้เป็น "รูปแบบการเคลื่อนไหวทางตรงของประชาชนที่มีความซับซ้อนสูง มีระเบียบวินัย และมีเป้าหมายที่แจ่มชัด" พวกมันเป็นวิถีทางของสามัญชนในการยืนยันหลักคิดเรื่องเศรษฐกิจศีลธรรมตามประเพณี (traditional moral economy) เพื่อต่อต้านเศรษฐกิจการเมืองแบบใหม่ขูดรีดและเป็นการตักเตือนผู้มีอำนาจและคนร่ำรวยเกี่ยวกับภาระหน้าที่รับผิดชอบของพวกเขาตาม "ตัวแบบว่าด้วยการจัดระเบียบสังคมแบบพ่อปกครองลูก" (paternalist model) ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป และเป็นการชี้ให้พวกเขาเห็นด้วยว่าผู้ใช้แรงงานและคนยากคนจนก็สามารถพลิกคว่ำระเบียบสังคมดังกล่าวได้ ธอมป์สันเสนอว่า

"การก่อกองอาหาร" เป็นลางบอกเหตุล่วงหน้าว่าอาจจะเกิดสงครามทางชนชั้นขึ้น และมันก็ควรจะถูกมองว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วย (Thompson, 1991, pp.185-258)

Whigs and Hunters: The Origin of the Black Act (Thompson, 1975, p. 64) เป็นงานเขียนอีกชิ้นที่เป็นตัวอย่างที่ดีของการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของธอมป์สันเช่นกัน *Whigs and Hunters* พูดถึงการเคลื่อนไหวของสามัญชนในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับกฎหมายที่ชื่อ Black Act ที่ถูกประกาศใช้ในปี 1732 โดยธอมป์สันอธิบายว่ากฎหมายฉบับนี้ถูกอนุมัติออกมาเพื่อตอบโต้ต่อเหตุการณ์โกลาหลวุ่นวายจำนวนหนึ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ป่าวินด์เซอร์และในป่าแฮมป์เชียร์ทางตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการล่ากวาง การลากล้าเพื่อเข้าไปขโมยสัตว์ป่า การโค่นต้นไม้ที่ยังไม่โตเต็มที่ การรบกวนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และการส่งจดหมายคุกคามโดยไม่ลงชื่อ นอกจากนี้ ส่วนหนึ่งยังเกิดขึ้นจากการที่ผู้ก่อเหตุโกลาหลทั้งหลายเป็นกลุ่มคนที่ติดอาวุธและอำพรางตัวเองด้วยการทาใบหน้าด้วยสีดำ และสิ่งที่ Black Act กระทำก็คือการทำให้การกระทำและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันเหล่านี้กลายเป็นความผิดอาชญากรรม (Kaye, 1984, pp.194-195) ใน *Whigs and Hunters* ธอมป์สันได้กล่าวถึง "blacking" หรือการปรากฏตัวขึ้นของกลุ่มต่อต้านที่ทาใบหน้าด้วยสีดำซึ่งเป็นวิธีการที่ชาวป่าต่อต้านการอ้างสิทธิ์และการขยายอำนาจเข้ามาจัดการป่าของรัฐและผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ขนาดใหญ่ "แบล็ค" (Blacks) คือกลุ่มชาวป่าติดอาวุธที่พยายามจะบังคับใช้ความหมายของคำว่า "สิทธิ" กับสิ่งต่าง ๆ ที่ "ประชาชนในชนบท" คู่กันเคยกันเป็นอย่างดี และต่อต้านการสร้างสวนส่วนบุคคลขนาดใหญ่ซึ่งลากล้าพื้นที่การเพาะปลูก การเผาถ่าน และการเลี้ยงสัตว์ของพวกเขา ธอมป์สันกล่าวว่า แม้การเคลื่อนไหวของ "แบล็ค" จะไม่ถึงขั้นเป็น "โจรทางสังคม" หรือ "กบฏชาวนาชาวไร่" ตามข้อเสนอของฮอบส์บอว์มก็ตาม แต่ก็มีบางสิ่งในสองกรณีนี้ปรากฏอยู่ใน "แบล็ค" ด้วย (Thompson, 1975, p. 64; Hobsbawm, 1971) ธอมป์สันกล่าวว่าทั้ง ๆ ที่พวกเขาถูกปราบปรามอย่างหนัก แต่ความพยายามของ "แบล็ค" ก็ได้ไร้ผล และอันที่จริงแล้ว พวกเขาสามารถยืนหยัดต่อสู้ได้เป็นเวลานานและบางทีก็สามารถขยายขอบเขตของ "สิทธิร่วม" ของพวกเขาในพื้นที่รอบ ๆ ป่าวินด์เซอร์ได้ด้วย ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดแล้วพวกเขาจะถูกตัดสินโทษอย่างหนักหน่วงก็ตาม (Thompson, 1975, pp. 239-240)

บทความอีกชิ้นที่ถือว่าสะท้อนให้เห็นชนบในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของธอมป์สันได้ชัดเจนไม่แพ้กันก็คือ "Patrician Society, Plebeian Culture" (Thompson, 1974, pp. 382-405; Thompson, 1991, pp. 16-96) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามของธอมป์สันที่จะเสนอการตีความที่ใหม่และกว้างขึ้นให้กับศตวรรษที่ 18 และเสนอการวิเคราะห์ของเขาในเงื่อนไขของแนวคิดเรื่อง "การครองอำนาจนำ" (hegemony) ของกรัมสกี (Gramsci) แต่ในการใช้แนวคิดนี้ ธอมป์สัน "ไม่ได้" หมายถึง "ความเป็นเอกลัทธิ" เพราะอย่างน้อยที่สุด "การครองอำนาจนำ" ในศตวรรษที่ 18 ก็ไม่ได้ถูกยอมรับโดยคนยากจนที่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ลัทธิพ่อปกครองลูกที่ถูกกำหนดหรือถูกวางเงื่อนไขโดยพวกขุนนางสูงศักดิ์หรือภายใต้ภาพลักษณ์ของพวกขุนนางสูงศักดิ์ที่พวกเขาได้ทำการรับรองเห็นชอบแล้ว แทนที่จะเป็นเช่นนั้น "การครองอำนาจนำ" กลับสะท้อนให้เห็น "ระเบียบของการต่อสู้" อันหนึ่งซึ่งมีทั้งการโต้แย้งและการเจรจาต่อรอง แต่ไม่ถึงขั้นขยายตัวจนกลายเป็นความขัดแย้งที่มีลักษณะปฏิวัติ และก็ไม่ได้นำมาซึ่งการใช้กำลังและการบีบบังคับทาง

ร่างกายอย่างต่อเนื่องโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจเพื่อรักษาระเบียบทางสังคม ธอมป์สันยืนยันว่าในอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 18 นั้น "วัฒนธรรมของคนจนผู้ใช้แรงงาน" (plebian culture) ดำรงอยู่ห่างไกลอย่างมากทั้งจาก "วัฒนธรรมผู้ดี" (Patrician culture) และแนวคิดที่ว่าด้วยระเบียบทางสังคมของพวกเขาผู้ดีซึ่งทำให้ในบางครั้ง "วัฒนธรรมของคนจนผู้ใช้แรงงาน" ก็ต่อต้านหรืออยู่ตรงกันข้ามกับ "วัฒนธรรมผู้ดี" และบางครั้ง "วัฒนธรรมของคนจนผู้ใช้แรงงาน" ก็ประนีประนอมปรองดองปรับตัวเข้าร่วมกับ "วัฒนธรรมผู้ดี" แต่ก็ตามไปภายในขอบเขตที่จำกัด ดังนั้น การรักษาระเบียบแบบครองอำนาจนำจึงไม่ใช่กระบวนการง่าย ๆ

ขณะที่ในบทนำของ *Custom in Common* (1991) ธอมป์สันเสนอว่าในศตวรรษที่ 18 นั้น จิตสำนึกและธรรมเนียมปฏิบัติในเชิงประเพณีของสามัญชนยังเป็นสิ่งที่แข็งแกร่งทนทานอย่างมาก แต่นักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับศตวรรษที่ 16 และ 17 มีแนวโน้มที่จะมองว่าศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงเวลาที่ยุคธรรมเนียมปฏิบัติเชิงประเพณีได้เสื่อมคลายลงไปพร้อม ๆ กับเวทมนต์คาถาและไสยศาสตร์ ประชาชนตกอยู่ภายใต้แรงบีบคั้นกดดันจากความพยายามที่จะ "ปฏิรูป" วัฒนธรรมของประชาชนจากข้างบน การรู้หนังสือเข้าแทนที่การถ่ายทอดความรู้แบบปากเปล่า และยุคแสงสว่างทางปัญญาที่แผ่ซ่านลงมาจากชนชั้นที่มีฐานะสูงกว่าไปสู่ชนชั้นที่มีฐานะต่ำกว่า ซึ่งธอมป์สันมองว่าในความเป็นจริงนั้น แรงกดดันจาก "การปฏิรูป" ของชนชั้นสูงถูกต่อต้านอย่างแข็งแกร่งและศตวรรษที่ 18 ก็เป็นยุคสมัยที่เต็มไปด้วยความห่างเหินและความแปลกแยกกันอย่างลึกซึ้งระหว่างวัฒนธรรมผู้ดีและวัฒนธรรมของคนจนผู้ใช้แรงงาน (Thompson, 1991, p. 1) วัฒนธรรมของคนจนผู้ใช้แรงงานนั้นห่อหุ้มตัวเองไว้ในวิหารของขนบธรรมเนียมและไม่ได้เป็นอิสระจากอิทธิพลภายนอก มันอยู่ในรูปแบบของการป้องกันตั้งรับในการต่อสู้คัดค้านการบีบบังคับและการควบคุมของพวกเขาผู้ดีปกครอง นอกจากนี้ เมื่อถอดรหัสพฤติกรรมและการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ของประชาชนผู้ใช้แรงงานในศตวรรษที่ 18 ก็จะค้นพบกฎเกณฑ์ที่มองไม่เห็นบางอย่าง นั่นคือ ความขัดแย้งระหว่างกระบวนการของทุนนิยมกับพฤติกรรมเชิงประเพณีที่ไม่ใช่เรื่องทางเศรษฐกิจที่ต่อต้านกระบวนการของทุนนิยม ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านแบบแผนการบริโภคแบบใหม่ การต่อต้านนวัตกรรมใหม่ทางเทคโนโลยีหรือต่อต้านกระบวนการทำให้การทำงานมีเหตุผลที่คุกคามต่อธรรมเนียมปฏิบัติเชิงประเพณีต่าง ๆ ของสามัญชน ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้ประวัติศาสตร์สังคมอังกฤษในศตวรรษที่ 18 เป็นความสับสนเนื่องจากการเผชิญหน้ากันระหว่างเศรษฐกิจการตลาดแบบใหม่กับเศรษฐกิจศีลธรรมเชิงประเพณีของสามัญชน (Thompson, 1991, pp. 11-12)

ว่าด้วยคุณูปการและอิทธิพลทางความคิดของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ

เป็นความจริงที่ว่า งานเขียนว่าด้วยประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษชิ้นสำคัญที่ผลิตขึ้นมาโดยฮิลตัน, ฮิลล์, ฮอบส์บอว์ม, รัสต์, และธอมป์สันนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษรุ่นถัดจากพวกเขาอีกหลายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *The Making of the English Working Class* ของธอมป์สัน ดังที่ เดนนิส ดวอร์คิน (Dennis Dworkin) กล่าวว่า "การค้นพบอันเร้าร้อนของธอมป์สันเกี่ยวกับแรงกระตุ้นและการต่อต้านที่ราติคัลของประชาชนผู้ใช้แรงงาน" ในหนังสือเล่มนี้ได้ "สร้างคุณูปการที่สำคัญยิ่งต่อ 'ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง'" (Dworkin, 1997, p. 182) อีกทั้งยังมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์รุ่นใหม่กลุ่ม History Workshop ซึ่งเป็นพาหะหรือเครื่องมือ

ที่สำคัญในการพัฒนาและการแผ่ขยายของประวัติศาสตร์สังคมนิยมในทศวรรษ 1970 (Eley & Nield, 2007, pp. 36-37; Iggers, 2005, pp. 89-91) รวมทั้งประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างด้วย

History Workshop ก่อตัวขึ้นอย่างโดดเด่นด้วยรากของมันที่ยังลึกอยู่ในขบวนการแรงงาน การต่อต้านวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวของผู้หญิง และจารีตของการเขียนประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานเขียนชิ้นต่าง ๆ ของธอมป์สัน History Workshop ถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1966 โดยกลุ่มที่ไม่เป็นทางการที่ประกอบด้วยนักประวัติศาสตร์อาชีพและนักศึกษาด้านประวัติศาสตร์ที่เป็นคนงานซึ่งพบกันเป็นครั้งแรกในงานสัมมนาด้านประวัติศาสตร์ซึ่งจัดขึ้นที่วิทยาลัยรัสกิน (Ruskin College) ตั้งที่ ราฟาเอล ซามูเอล ผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่ทำงานอยู่เบื้องหลัง History Workshop เล่าว่า "มันเป็นความพยายามที่จะสร้างสรรค์ปฏิบัติการด้านการศึกษาทางเลือกเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาที่วิทยาลัยรัสกินซึ่งมีทั้งคนงานชายและหญิงที่ถูกดึงมาจากขบวนการแรงงานและสภาพแรงงานเข้ามาเกี่ยวพันกับการทำวิจัยและสร้างประวัติศาสตร์ของตัวเองขึ้นมา ซึ่งเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะมอบฐานะที่ได้เปรียบในแง่ของการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีอิสระให้แก่ การอ่านและการศึกษาของพวกเขา" (Samuel, 1976) p. 201) นับจากนั้นเป็นต้นมา กลุ่มก็ได้มีการจัด "workshops" หรือการประชุมสัมมนาที่ไม่เป็นทางการขึ้นอีกหลายครั้งและอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้นักประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นผู้ใช้แรงงานและนักวิชาการสังคมนิยมที่ทำงานเต็มเวลาได้มาร่วมกันถกเถียงอภิปรายเกี่ยวกับหัวข้อเฉพาะต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ราดิกัล จากนั้นก็มีการนำเอาบทความที่ถูกเสนอในที่ประชุมไปเผยแพร่ทั้งในรูปแบบหนังสือและในวารสารของกลุ่ม (Dworkin, 1997, pp. 184-185)

นอกจากนี้ *The Making* ของธอมป์สันยังมีอิทธิพลต่อ "ประวัติศาสตร์นิพนธ์สตรีนิยมแนวสังคมนิยม" (socialist feminist historiography) ในต้นทศวรรษ 1970 ซึ่งเป็นผลผลิตอันหนึ่งของ History Workshop ด้วย งานเขียนของนักประวัติศาสตร์สตรีนิยมชิ้นสำคัญ ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นมาในช่วงเวลานี้ ได้แก่ งานเขียนของ ซีลา โรวโบธัม (Sheila Rowbotham) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของลัทธิเฟมินิสม์สังคมนิยม อังกฤษและผู้หญิงในขบวนการปฏิวัติ, งานวิจัยของ แคทเธอริน ฮอลล์ (Catherine Hall) เกี่ยวกับเพศภาวะและความสัมพันธ์ทางชนชั้นของชนชั้นกลางในต้นศตวรรษที่ 19, งานเขียนของ แซลลี อเล็กซานเดอร์ (Sally Alexander) เกี่ยวกับชนชั้นแรงงานสตรีในลอนดอนเมื่อศตวรรษที่ 19, การค้นพบมิติของสตรีนิยมในขบวนการสังคมนิยมยุคแรกเริ่มของ บาร์บารา เทย์เลอร์ (Barbara Taylor), งานศึกษาของ จิลล์ ลิดดิงตัน (Jill Liddington) และ จิลล์ นอร์ริส (Jill Norris) เกี่ยวกับผู้หญิงชนชั้นแรงงานในขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้ง และการตรวจสอบเกี่ยวกับความคิดราดิกัลของผู้หญิงชนชั้นแรงงานในยุคสมัยของ "ขบวนการกบฏบัตรประชาชน" (Chartist) ของ โดโรธี ธอมป์สัน เป็นต้น (Dworkin, 1997, pp. 192-194) ดวอร์คินเสนอว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์สตรีนิยมแนวสังคมนิยมเหล่านี้ล้วนแต่ฝังรากอยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเมืองและวัฒนธรรมของทศวรรษ 1960 และได้รับอิทธิพลจากนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์รุ่นเก่า ตัวอย่างเช่น โรวโบธัม ที่ถือว่างานเขียนในช่วงแรก ๆ ของเธอมีความใกล้ชิดอย่างมากกับการผลิตงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก *The Making* ขณะที่ตัวของโรวโบธัมเองก็ยอมรับว่า *The Making* มีความสำคัญอย่างมากต่อนักประวัติศาสตร์ในรุ่นของเธอ (Dworkin, 1997, pp. 195-196)

ดังจะเห็นได้ใน *Hidden from History* ซึ่งเป็นงานเขียนชิ้นสำคัญของเธอ ที่พยายามจะอธิบายถึงผลสะท้อนอันซับซ้อนของการกดขี่ของผู้ชายและระบบทุนนิยมบนชีวิตของผู้ใช้แรงงานผู้หญิง ซึ่งคล้ายกับธอมป์สัน เธอเสนอว่าผู้หญิงไม่เพียงเป็นผลผลิตของเงื่อนไขในเชิงโครงสร้างต่าง ๆ เท่านั้น หากแต่ผู้หญิงยังเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ของตัวเองด้วย (Dworkin, 1997, p. 198)

นอกจากนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษจะมีคุณูปการอย่างสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างในยุโรปแล้ว พวกเขายังมีคุณูปการต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างในเอเชียด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหมู่นักประวัติศาสตร์ Subaltern Studies Group รุ่นแรกในอินเดีย ดังเช่นเมื่อ *Mapping Subaltern Studies and the Postcolonial* ตีพิมพ์ออกมาในปี 2000 วินัย จตุรวดี (Vinayak Chaturvedi) ซึ่งเป็นบรรณาธิการได้กล่าวไว้ในบทนำว่า นักคิดสำคัญคนอื่น ๆ ที่มักจะถูกนำเอาความคิดมาประยุกต์ใช้ผสมผสานเข้ากับงานเขียนของกริมม์และมักจะปรากฏอยู่ในหลาย ๆ หน้ากระดาษของหนังสือชุด *Subaltern Studies* ก็คือ ธอมป์สัน, ฮิลล์ และฮิลตัน ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษที่มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาความคิดเรื่องประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของคนงาน ชาวนา และสามัญชน จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ทั่วโลก ความหมกมุ่นสนใจที่มีต่องานเขียนว่าด้วย "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" ถูกรับเอามาอย่างเต็มที่โดยเหล่า subalternist และติดตั้งมั่นไว้ในบริบทของอินเดียสมัยอาณานิคม ทั้งนี้ก็เพื่อรองรับความพยายามที่จะแก้ไขงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์สังคมนิยมที่เขียนขึ้นจากอคติแบบจารีตนิยมของเหล่าชนชั้นสูง (Chaturvedi, 2000, p. ix) ไม่เพียงเท่านั้น ในงานเขียนที่สำคัญและเป็นเสมือนต้นธารความคิดของกลุ่ม Subaltern Studies อย่าง *Elementary Aspects of Peasant Insurgency in Colonial India* (1999) ของ รณจิต คูหา (Ranajit Guha) คูหาก็ได้นำงานเขียนของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษซึ่งมีทั้ง ฮอบส์บอว์ม ธอมป์สัน ฮิลล์ รั๊ด และฮิลตัน มาใช้เป็นตัวอย่างและเอามาช่วยอธิบายหนุนเสริมข้อเสนอของเขาด้วย (Guha, 1999)

แต่กระนั้นก็ต้องยอมรับว่าในบรรดานักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษทั้งหมด ธอมป์สันเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักประวัติศาสตร์ Subaltern Studies Group รุ่นแรกนี้มากที่สุด ดังเช่นที่ราชานารายัน จันทรคา (Rajnarayan Chandavarkar) กล่าวถึงความเคารพยกย่องของนักประวัติศาสตร์อินเดียที่มีต่อธอมป์สันว่า "ในปลายทศวรรษ 1970 เมื่อ อี.พี. ธอมป์สันถูกเลือกให้เป็นประธานในที่ประชุมด้านประวัติศาสตร์ในอินเดีย ในวาระนั้น เขาดูยิ่งใหญ่ราวกับว่ากำลังขี่ช้างเข้ามาในห้องประชุม" และนี่ก็คือ "คำสรรเสริญแรกเริ่มที่ให้ต่อ *The Making*" (Chandavarkar, 2000, p. 50) หรือดังที่ สุมิท ซาร์การ์ (Sumit Sarkar) ซึ่งเป็นสมาชิกที่สำคัญอีกคนหนึ่งของกลุ่ม Subaltern Studies Group รุ่นแรก ๆ กล่าวว่า

การจากไปของ เอ็ดเวิร์ด ธอมป์สัน ในเดือนสิงหาคม 1993 เป็นเรื่องที่น่าเศร้าโศกอย่างลึกซึ้ง มีการจัดงานประชุมเพื่อรำลึกถึงเขาในส่วนต่าง ๆ ของโลก มีทั้งงานสัมมนาและการประชุมวิชาการนานาชาติ เขาได้รับคำสรรเสริญจากผู้คนจำนวนมากที่แม้จะเห็นด้วยเพียงเล็กน้อยกับคุณูปการของเขาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมนิยมมาร์กซิสต์ราดิกัลและความเป็นนักกิจกรรมที่แบกรับพันธกิจทางการเมืองอันเร่าร้อนของเขาก็ตาม ธอมป์สันมีความสัมพันธ์กับอินเดียอย่างแนบแน่นใกล้ชิด

และคำสุนทรพจน์ของเขามอบให้ในงานประชุมวิชาการด้านประวัติศาสตร์อินเดียที่ตริวันดรัม (Trivandrum) ได้สร้างแรงกระตุ้นที่สำคัญต่อการศึกษา "ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง" รวมทั้งการทำงานวิจัยในด้านประวัติศาสตร์สังคมและการเรียนการสอนโดยทั่วไปในประเทศนี้ด้วย (Sarkar, 1997, p.51)

บทวิพากษ์ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษ

แม้จะมีคุณูปการอย่างสูงยิ่งก็ตาม แต่การเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษก็ย่อมต้องมีข้อบกพร่องเป็นเรื่องธรรมดา และการวิพากษ์วิจารณ์นั้นก็มาจากหลายทิศหลายทางและจากหลายแง่มุม ทั้งที่เป็นการวิจารณ์ในระดับบุคคลและในระดับกลุ่มด้วย เช่น ปีเตอร์ เบิร์ค (Peter Burke) วิจารณ์ว่า “*The Making of the English Working Class* ของ อี.พี.ธอมป์สัน แทบจะกีดกันชนชั้นแรงงานที่สนับสนุนพรรคทอริออกจากความเป็นประชาชน ขณะที่ *The World Turned Upside Down* (ของ คริสโตเฟอร์ ฮิลล์) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดราติคัลและความคิดทางการเมืองชนิดต่าง ๆ ของสามัญชน ก็อาจจะทำให้ผู้อ่านที่ไม่ระมัดระวังถูกชักจูงให้เข้าใจผิดว่าความคิดราติคัลและสามัญชนเป็นสิ่งเดียวกันได้ เพราะอันที่จริงแล้ว ในอังกฤษในศตวรรษที่ 17 นั้น ไม่ใช่สามัญชนทุกคนจะมีความคิดราติคัล และไม่ใช่คนที่มีความคิดราติคัลทุกคนจะเป็นสามัญชน” (Burke, 1981, p. 7) ขณะที่นักวิชาการบางคนวิจารณ์ว่าประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างไม่ได้นำเอาข้อโต้แย้งทางทฤษฎีเข้ามาสู่คำอธิบายและมักจะมองประชาชนอย่างไร้มนต์และทำให้กลายเป็นประชาชนในอุดมคติ นอกจากนี้ มันยังเป็นแนวทางการศึกษาที่ละเลยอิทธิพลในเชิงสถาบันของความสัมพันธ์ในเชิงอุตสาหกรรม ละเลยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และให้น้ำหนักแต่กับการบรรยายเรื่องไปเรื่อย ๆ ด้วย (Unit 24 History from below, 2018)

เพอร์รี แอนเดอร์สัน (Perry Anderson) เป็นนักประวัติศาสตร์อีกผู้หนึ่งที่วิพากษ์วิจารณ์การเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษไว้อย่างคมคายและคำพูดของเขาก็มีคนหยิบยกขึ้นมาพูดซ้ำบ่อย ๆ แต่ทว่าเป็นการกล่าวถึงอย่างกว้าง ๆ หรือแบบอ้อม ๆ ว่า “ประวัติศาสตร์จากเบื้องบน - กลไกอันซับซ้อนของการครอบงำทางชนชั้น - มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า 'ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง' และอันที่จริงแล้ว หากปราศจากมัน สุดท้ายแล้วสิ่งหลังก็จะกลายเป็นเพียงด้านเดียว (กระทั่งเชื่อว่าเป็นด้านที่ดีกว่า)” (Anderson, 1984, p. 11) จนกระทั่งเมื่อแอนเดอร์สันพิมพ์ *Arguments Within English Marxism* ในปี 1980 (Anderson, 1980, p. 2) เขาจึงได้อธิบายถึงปัญหาของ *The Making of the English Working Class* อย่างตรงไปตรงมาว่า ใน *The Making* นั้น ธอมป์สันได้ลดฐานะของเงื่อนไขเชิงภาวะวิสัยของการสะสมทุนและการทำให้กลายเป็นอุตสาหกรรมให้กลายเป็นเพียงเรื่องสำคัญอันดับรองและอยู่ภายนอกของการสร้างชนชั้นกรรมาชีพอังกฤษ (Anderson, 1980, p. 39) ขณะที่ ความก้าวหน้าของทุนนิยมอุตสาหกรรมก็ถูกทำให้กลายเป็นเพียงช่วงเวลาหนึ่งในกระบวนการเชิงอัตวิสัยที่ยาวนานและใหญ่โตในแง่ที่การก่อตัวของชนชั้นแรงงานอังกฤษปรากฏขึ้นในฐานะพัฒนาการที่เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยในจารีตประเพณีที่ต่อเนื่องของวัฒนธรรมประชาชนเท่านั้น (Anderson, 1980, p. 34) นอกจากนี้ ธอมป์สันยังไม่ได้ให้วิธีการที่จะนำมาใช้ทดสอบข้อเสนอของเขาที่ว่า “ชนชั้นแรงงานอังกฤษสร้างตัวมันเองมากพอ ๆ กับที่มันถูกสร้าง”

อย่างไรและไม่ได้ให้เครื่องมือในการวัดสัดส่วนของความสัมพันธ์ระหว่าง "ตัวกระทำ" และ "ความจำเป็น" ด้วย แอนเดอร์สันเสนอว่าอย่างน้อยที่สุดธอมป์สันก็ควรตรวจสอบ 2 ประเด็นดังต่อไปนี้อย่างเชื่อมโยงประสานกัน นั่นคือ (1) การรวบรวมและการเปลี่ยนรูปกำลังแรงงานในเชิงภาวะวิสัยโดยการปฏิวัติอุตสาหกรรม และ (2) การแตกหน่อก่อตัวในเชิงอัตวิสัยของวัฒนธรรมทางชนชั้นที่ตอบโต้ต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่เนื่องจากธอมป์สันจดจ่อสนใจอยู่แต่กับ "ประสบการณ์ของผู้ทำการผลิต มากกว่าจะเป็นวิธีการผลิตโดยตัวมันเอง" ดังนั้น สิ่งที่เขามอบให้แก่เราจึงเป็นเพียงองค์ประกอบในเชิงอัตวิสัยของสมการนี้เท่านั้น (Anderson, 1980, pp. 32-33) นอกจากนี้ การที่ธอมป์สันเน้นย้ำเกี่ยวกับความต่อเนื่องของจารีตประเพณีของประชาชนที่ดำเนินผ่านช่วงเวลาของการระเบิดขึ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมและยืนยันที่จะจัดวางช่วงเวลาของวิกฤตการณ์ไว้ในการก่อตัวของชนชั้นแรงงานในแง่ที่ผลของวิกฤตการณ์จะแสดงออกมาในช่วงปี 1790-1832 ซึ่งเป็นช่วง "ก่อน" ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงของการผลิตและกำลังแรงงานโดยทุนนิยมอุตสาหกรรมที่พัฒนาก้าวหน้าไปมากแล้วนั้น ธอมป์สันก็ไม่ได้ให้คำอธิบายใด ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอันมากมายมหาศาลที่จะเกิดขึ้นกับชนชั้นแรงงานในช่วงเวลาหลังจากนั้นเลย (Anderson, 1980, p. 45)

แน่นอนว่า นอกจากธอมป์สันแล้ว ฮอบส์บอว์มเป็นนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษอีกคนที่ตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดเช่นกัน ตัวอย่างเช่น คำวิพากษ์วิจารณ์ของ แอนตัน บล็อก (Anton Blok) ที่ว่า เกี่ยวกับข้อเสนอของฮอบส์บอว์มเรื่องโจรทางสังคม (social bandits) นั้น ฮอบส์บอว์มทำให้ผู้อ่านเกิดสับสนโดยการนำเอาลักษณะแบบตำนานหรือนิทานของโจรมาปะปนกันกับความจริงเกี่ยวกับโจร อีกทั้งโจรในฐานะวีรบุรุษนั้นก็เป็นที่ประชาชนประดิดขี้ขึ้น เพราะโจรในโลกจริง ๆ นั้นมักเป็นผู้ที่รับใช้ผู้มีอำนาจและมักจะต่อต้านชาวนา นอกจากนี้ บล็อกยังไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของฮอบส์บอว์มที่ว่าโจรทั้งหมดควรถูกมองว่าเป็นการแสดงออกของการต่อต้านหรือการกบฏทางสังคม และมองว่าฮอบส์บอว์มทำผิดที่เสนอว่าโจรทางสังคมนั้นแตกต่างจากโจรทางอาชญากรรมด้วย (Blok, 1974, pp. 99-102) ขณะที่คำอธิบายของฮอบส์บอมที่ว่า การลุกฮือของชาวนานั้นมีลักษณะ “ก่อนการเมือง (pre-political)” นั้นคือมองว่า “ความไม่พอใจของชาวนานั้นมีรูปแบบดั้งเดิมที่แทบจะปราศจากอุดมการณ์ การจัดตั้งองค์กรหรือโครงการอย่างชัดเจนโดยสิ้นเชิง” และว่า “กองโจร [ของชาวนา] นั้นเป็นปรากฏการณ์ก่อนการเมือง และพลังกำลังของกองโจรนั้นก็มีส่วนผสมผสานกับพลังกำลังของการปฏิวัติที่มีการจัดตั้งและสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์” โดยรวม ๆ “กลุ่มคนก่อนการเมืองทั้งหลายนั้น” คือ “คนที่ยังไม่สามารถหรือเพียงเพ็งริเริ่มพบภาษาที่ใช้เฉพาะเพื่อการแสดงออกซึ่งความต้องการของตนต่อโลก” นั้น ก็ถูกวิจารณ์โดย รณชิต คูฮา ว่าคำอธิบายของฮอบส์บอมเป็นการใช้เกณฑ์พัฒนาการของจิตสำนึกทางการเมืองเชิงเดี่ยวและเป็นเส้นตรงจากลักษณะ “ก่อนการเมือง” ของกองโจร การลุกฮือของชาวนา “ผีบุญ” ฯลฯ ไปสู่ขบวนการ “การเมือง” สมัยใหม่ ซึ่งเป็นอคติที่ฝังแน่นอยู่ในการมองประวัติศาสตร์ของมาร์กซิสต์จำนวนมากและทำให้พวกเขาตัดสินขบวนการชาวนาให้ตกขบวนประวัติศาสตร์ไปเพราะไม่ถูกต้องตรงตามนิยาม “ชนชั้นกรรมาชีพ” หรือ “การมีจิตสำนึกทางชนชั้น” ดังนั้น ถึงแม้ว่านักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อินเดียที่ได้รับอิทธิพลมาจากคำอธิบายของฮอบส์บอมข้างต้น จะแลดูเหมือนเป็นขั้วตรงข้ามกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ชนชั้นนำนิยมในอินเดียก็ตาม แต่ก็ไม่ได้แตกต่างจากสิ่งที่มันตั้ง

เป้าจะวิพากษ์นัก และการมองขบวนการชานาแบบนี้ก็มี “วิธีการมองที่เป็นชนชั้นนำนิยมไม่ต่างกัน” เพราะมองเห็นขบวนการชานาว่าเป็นเพียงแค่ “ช่วงก่อนประวัติศาสตร์ (pre-history) ของขบวนการสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ในอนุทวีป” เท่านั้น (Suwannakij, 2015, pp. 149-189)

สรุป

นอกจากนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสแล้ว นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษก็เป็นคนอีกกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในพัฒนาให้การเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างมีความก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก แต่เนื่องจากในหมู่นักวิชาการไทยยังรู้จักและให้ความสนใจต่อประเด็นนี้ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับนักวิชาการในโลกภาษาอังกฤษ ดังนั้น บทความชิ้นนี้จึงพยายามที่จะศึกษาขอบในการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขาให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และเขียนออกมาเป็นภาษาไทยเพื่อให้ให้นักวิชาการไทยได้ศึกษาและถกเถียงแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจประเด็นนี้ให้มากยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า กำเนิดของกลุ่มนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษนั้นเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับ “กลุ่มนักประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์” ที่ก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองและประสบการณ์ดังกล่าวก็มีผลสะท้อนทางความคิดอย่างมากต่อการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของพวกเขา เช่น รัศมีทิศให้กับการศึกษาสามัญชนคนธรรมดาทั้งในเมืองและชนบทในยุคก่อนอุตสาหกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการปฏิวัติฝรั่งเศสผ่านการแสดงพลังของประชาชนในรูปแบบอันหลากหลาย, ฮิลตันศึกษาประวัติศาสตร์ยุคกลางและวิธีการผลิตแบบพิวทัลโดยมุ่งความสนใจไปที่ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชาวอังกฤษ เขาเสนอว่าการต่อสู้ระหว่างขุนนางเจ้าที่ดินกับชาวาคือ “แรงขับเคลื่อนหลัก” ของสังคมศักดินา และการเคลื่อนไหวของชาวาคก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางสังคมของยุคกลางด้วย, ฮิลล์พยายามที่จะกอบกู้รัศมีที่มองความคิดของขบวนการราดิคัลสามัญชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วง 20 ปีของการปฏิวัติอังกฤษในศตวรรษที่ 17 ซึ่งได้แก่ พวกเลเวลเลอร์, ดิกเกอร์, แรนเตอร์ และกลุ่มศาสนาอื่น ๆ, ฮอบส์บอว์มพยายามชี้ให้เห็นว่าอำนาจต่อรองของขบวนการลัดดิสม์นั้นวางอยู่ในการทำลายเครื่องจักร และพยายามแสดงให้เห็นว่า “รูปแบบโบราณ” ของขบวนการทางสังคมต่าง ๆ คือการเผชิญหน้ากับการขยายตัวของทุนนิยมของขบวนการทางสังคมสมัยใหม่ของผู้คนในยุคก่อนทุนนิยมกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบท และธอมป์สันศึกษา “การก่อตัว” ของชนชั้นแรงงานอังกฤษในช่วงนับตั้งแต่ทศวรรษ 1790 ไปจนถึงต้นทศวรรษ 1830 และการปรากฏขึ้นของจิตสำนึกของชนชั้นแรงงานที่ต่อมาจะบรรลุถึงจุดสูงสุดของมันในรูปแบบของ “ขบวนการกบฏบัตรประชาชน” และประวัติศาสตร์สังคมอังกฤษในศตวรรษที่ 18 ก็เป็นยุคสมัยที่เต็มไปด้วยความห่างเหินและความแปลกแยกกันอย่างลึกซึ้งระหว่างวัฒนธรรมผู้ดีและวัฒนธรรมของคนจนผู้ใช้แรงงานซึ่งก่อให้เกิดการเผชิญหน้าและการเจรจาต่อรองกันระหว่างพวกเขาอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นในยุโรป อเมริกา เอเชีย ไปจนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตาม แต่งานเขียนของพวกเขาบางคนหรือบางชิ้นก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเช่นกัน อาทิเช่น *The Making of the English Working Class* ของธอมป์สันถูกวิจารณ์ว่ากีดกันชนชั้นแรงงานที่

สนับสนุนพรรคทอหรือออกจากความเป็นประชาชน, *The World Turned Upside Down* ของฮิลล์ถูกวิจารณ์ว่าอาจจะทำให้ผู้อ่านที่ไม่ระมัดระวังถูกชักจูงให้เข้าใจผิดว่าความคิดราติคัลและสามัญชนเป็นสิ่งเดียวกันได้ เพราะอันที่จริงแล้ว ในอังกฤษในศตวรรษที่ 17 นั้น ไม่ใช่สามัญชนทุกคนจะมีความคิดราติคัลและไม่ใช่ว่าคนที่มีความคิดราติคัลทุกคนจะเป็นสามัญชน”, ข้อเสนอเรื่องลักษณะทางสังคมของโจรใน *Bandits* ของฮอบส์บอว์มถูกวิจารณ์ว่าทำให้เกิดสับสนระหว่างลักษณะแบบตำนานหรือนิทานของโจรกับความจริงเกี่ยวกับโจร อีกทั้งโจรในฐานะวีรบุรุษนั้นก็เป็นที่ประชาชนประดิษฐ์ขึ้น เพราะโจรในโลกจริง ๆ มักจะเป็นผู้ที่รับใช้ผู้มีอำนาจและต่อต้านชาวนา ขณะที่ยังมีคนวิจารณ์ว่าประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างไม่ได้นำเอาข้อโต้เถียงทางทฤษฎีเข้ามาสู่คำอธิบายและมักจะมองประชาชนอย่างโรแมนติกและทำให้กลายเป็นประชาชนในอุดมคติ และเป็นแนวทางการศึกษาที่ละเลยอิทธิพลในเชิงสถาบันของความสัมพันธ์ในเชิงอุตสาหกรรม ละเลยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และให้น้ำหนักแต่กับการบรรยายเรื่องราวไปเรื่อย ๆ

แม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่มากพอสมควร แต่ก็ยังสามารถพูดได้ว่าการเขียนประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อังกฤษมีคุณูปการต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างอย่างมาก และผลงานทางประวัติศาสตร์ของพวกเขายังคงเป็นหัวข้อที่ควรศึกษาทำความเข้าใจและพัฒนาแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์แนวนี้ให้มีความก้าวหน้าและทันสมัยขึ้นเท่าที่จะสามารถทำได้ เพราะเหตุที่ในปัจจุบันนี้ระบบทุนนิยมได้ขยายตัวไปทั่วโลกและได้ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ขึ้นมากมายแล้ว คำถามที่ยังคงต้องถามอยู่ก็คือว่าแล้วบรรดาคนเล็กคนน้อยมีชีวิตอยู่อย่างไรภายใต้การครอบงำของระบบทุนนิยมโลก พวกเขาได้รับผลกระทบจากมันอย่างไร พวกเขาอธิบายมันอย่างไร และพวกเขาต่อสู้ต่อรอกับมันอย่างไรบ้าง คำถามต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างยังคงมีความสำคัญอยู่

เอกสารอ้างอิง

- ธิกานต์ ศรีนารา. (2567). แนวคิดว่าด้วย “ชนชั้น” และ “ประวัติศาสตร์” ของ อี.พี. ธอมป์สัน ใน *The Making of the English Working Class*. *รัฐศาสตร์สาร*, 45(1), 175-240.
- นันทวัฒน์ ฉัตรอุทัย. (2559). ประวัติศาสตร์จากเบื้องล่าง คือประวัติศาสตร์ประชาชน: เรื่องเล่าจากซ้ายใหม่ อังกฤษ “เมื่อประชาชน” เข้าแทนที่ “ชนชั้น”. ใน ณภัค เสรีรักษ์, พุทธิพล มงคลวรารณ, ภูมิ สุรเกียรติ, พิชามนซ์ วรรณชาติ, นันดา การแข็ง, นันทพร แสงมณี. (กองบรรณาธิการ). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และสังคมวิทยาภาคใต้ ครั้งที่ 2 “ศาสตร์แห่งการจำ ศิลป์แห่งการลืม” เล่ม 1*. (น. 353-370). ปัตตานี: โพรเซอริส.
- สิงห์ สุวรรณกิจ. (2558). “งานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรอง”: ทบทวนประวัติศาสตร์นิพนธ์ และมวลชนผู้เคลื่อนไหว. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 27(1), 149-189.
- Anderson, P. (1984). *Lineages of the Absolutist State*. Verso.
- _____. (1980). *Arguments Within English Marxism*. Verso.
- Aston, T. (ed) (1983). *Social Relations and Ideas: Essays in Honour of R.H. Hilton*. Cambridge University Press.
- Bainbridge, V. R. (1999). ‘Rodney Hilton’ in K. Boyd (ed.), *Encyclopedia of Historians and Historical Writing*, 2 vols. (pp. 534-535). Fitzroy Dearborn Publishers.
- Blok, A. (1974). *The Mafia of a Sicilian Villiage, 1860–1960: A Study of Violent Peasant Entrepreneurs*, Harper & Row.
- Burke, P. (1981). People’s History or Total History. In R. Samuel (ed.), *People’s History and Socialist Theory* (pp. 4-9). London, Routledge & Kegan Paul.
- Chandavarkar, R. (2000). 'The Making of Working Class': E.P. Thompson and Indian History. In V. Chaturvedi (ed). *Mapping Subaltern Studies and the Postcolonial* (p. 50-71). Verso.
- Chaturvedi, V. (2000). *Mapping Subaltern Studies and the Postcolonial*. Verso.
- Courier, C., & Magalhães de Oliveira, J. C. (eds). (2022). *Ancient History from Below Subaltern Experiences and Actions in Context*, Routledge.
- Cronin, J. (Winter 1978-1979). Creating a Marxist Historiography: The Contribution of Hobsbawm. *Radical History Review*, 19, 87-109.

- Dobb, M. (1963). *Studies in the Development of Capitalism*. Routledge and Kegan Paul.
- Dworkin, D. (1997). *Cultural Marxism in Postwar Britain History. the New Left, and the Origins of Cultural Studies*. Duke University Press Books.
- Dyer, C. (2005). "Rodney Howard Hilton 1916-2002" in Dyer Christopher (ed.), *Proceedings of the British Academy Volume 130, Biographical Memoirs of Fellows, IV*. (pp. 53-77). Retrieved from <https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/1715/130p053.pdf>
- Eley, G., & Nield, K. (2007). *The Future of Class in History: What's Left of the Social?*, University of Michigan Press.
- Guha, R. (1999). *Elementary Aspects of Peasant Insurgency in Colonial India*. Duke University Press.
- Hill, C. (1964). *Society and Puritanism in Pre-Revolutionary England*. Secker and Warburg.
- _____. (1965). *Intellectual Origins of the English Revolution*. Oxford University Press.
- _____. (1975). *The World Turned Upside Down: Radical Ideas During the English Revolution*. Penguin.
- _____. (1979). *Milton and the English Revolution*. Penguin.
- Hilton, R., & Fagan, H. (1950). *The English Rising of 1381*. Lawrence and Wishart.
- Hobsbawm, E. (1963). *Primitive Rebels*. Manchester University Press.
- _____. (1964). *Labouring Men: Studies in the History of Labour*. Weidenfeld and Nicolson.
- _____. (1988). History from Below – Some Reflections. In Frederick Krantz (Eds), *History From Below: Studies in Popular Protest and Popular Ideology* (pp. 13-27). Baril Blackwell.
- _____. (1978). The Historians' Group of the Communist Party. In Maurice Cornforth (ed.), *Rebels and Their Causes* (pp. 21-48). Lawrence and Wishart.
- Hobsbawm, E., & Rude, G. (1969). *Captain Swing: A Social History of the Great English Agricultural Uprising of 1830*. Lawrence and Wishart.
- Hughes-Warrington, M. (2015). *Fifty key thinkers on history*. Routledge.

Iggers, G. G. (2005). *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*. Wesleyan University Press.

Iggers, G. G., & Wang, Q. E. (2008). *A Global History of Modern Historiography*. Routledge.

Kaye, H. J. (1984). *The British Marxist Historians: an introductory analysis*. Polity Press.

_____. (1991). British Marxist historians. In T. Bottomore (ed). *A dictionary of Marxist thought 2nd ed.* (pp. 58-61). Blackwell.

_____. (1993, January 16). Obituary: Professor George Rude. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/news/people/obituary-professor-george-rude-1478795.html>

Kaye, H. J., & McClelland, K. (eds), (1990). *E.P.Thompson: Critical Perspectives*, Temple University Press.

_____. (1962). Peasant Movements in England Before 1381. In E.M. Carus-Wilson (ed.), *Essays in Economic History* (pp. 73-90). Edward Arnold.

_____. (1973). Peasant Society, Peasant Movements and Feudalism in Medieval Europe. In H. Landsberger (ed.), *Rural Protest: Peasant Movements and Social Change* (pp. 76-94). Macmillan

_____. (1977). *Bond Men Made Free: Medieval Peasant Movements and the English Rising of 1381*. Methuen.

_____. (1983). *A Medieval Society: The West Midlands at the End of the Thirteenth Century*. Cambridge University Press.

Krantz, K. (Ed.). (1988). *History From Below: Studies in Popular Protest and Popular Ideology*. Baril Blackwell.

Lefebvre, G. (1973). *The Great Fear of 1789: Rural Panic in Revolutionary France*. Vintage Books.

Maza, S. (2017). *Thinking About History*. University of Chicago Press.

Morton, A. L. (1976). *A People's History of England*, Lawrence & Wishart Ltd.

Richards, E. (2017). *George Frederick Rudé (1910–1993)*. Retrieved from <https://adb.anu.edu.au/biography/rude-george-frederick>

- Richardson, R. C. (1998). *The Debate on the English Revolution*. Manchester University Press.
- Rude, G. (1959). *The Crowd in the French Revolution*. Oxford University Press.
- Samuel, R. (Spring 1976). Local History and Oral History. *History Workshop*. no.1. 191-208.
- _____. (1981). People's history. in R. Samuel (ed), *People's History and Socialist Theory* (pp. xiv-xxxix). Routledge and Kegan Paul.
- _____. (1980, March-April). *The British Marxist Historians I*. *New Left Review* 1/120. 21-96.
- Samuel, R., & Stedman Jones, G. (eds). (1983). *Culture, Ideology and Politics: Essays for Eric Hobsbawm*. Routledge and Kegan Paul.
- Sarkar, S. (1997). *Writing Social History*. Oxford University Press.
- Saville, J. (ed.). (1954). *Democracy and the Labour Movement*, Lawrence and Wishart.
- Sharpe, J. (1993). History from Below. In P. Burke (ed), *New Perspectives on Historical Writing* (pp. 24-41). The Pennsylvania State University Press University Park.
- Thompson, E. P. (1963). *The Making of the English Working Class*. Penguin.
- _____. (February 1967). Time, Work-Discipline, and Industrial Capitalism. *Past & Present*, No. 38. 56-97.
- _____. (February 1971). Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century. *Past & Present*, No. 50. 76-136.
- _____. (Summer 1974). Patrician Society, Plebeian Culture. *Journal of Social History*, 7(4), 382-405.
- _____. (1975). *Whigs and hunters: The origins of the Black Act*. Pantheon.
- _____. (1977). *William Morris: Romantic to Revolutionary*. Pantheon Book.
- _____. (1978, May). Eighteenth-century English Society: class struggle without class? *Journal of Social History*, 3, pp. 133-165.
- _____. (1978). *The Poverty of Theory*. Merlin Press.
- _____. (1991). *Customs in Common*. The New Press.
- _____. (1993). *Witness Against the Beast: William Blake and the Moral Law*. New Press.

_____. (2001). History from Below. in Dorothy Thompson (eds), *The Essential E.P. Thompson* (pp. 481-489). The New Press.

Unit 24 History from below, Block-7, Approaches and Themes in Indian Historiography-II
(2018). Retrieved from <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/44480/1/Unit-24.pdf>